

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ

ПРОЕКТ

**"МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ,
ЗАЙНЯТІСТЬ ТА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА
ЯК ФАКТОРИ ЗАПОБІГАННЯ І СКОРОЧЕННЯ
МАСШТАБІВ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ
В АЛБАНІЇ, МОЛДОВІ Й УКРАЇНІ"**

УКРАЇНА

ЖОВТЕНЬ 2003 Р. – ЖОВТЕНЬ 2008 Р.

За фінансової підтримки Уряду Ірландської Республіки

ЗМІСТ

Проект МОП "Можливості професійного навчання, зайнятість та міграційна політика як фактори запобігання і скорочення масштабів торгівлі жінками в Албанії, Молдові й Україні". Мета і напрямки роботи 5	
Результати Проекту МОП	6
Здобутки національних партнерів	9
Рекомендації щодо подальших дій	14
Публікації Міжнародної організації праці, перекладені, підготовлені і видані в рамках проекту МОП в Україні	16
Аналіз стану зовнішньої трудової міграції з України на початок 2004 року	24
Проблема торгівлі людьми з України на початок 2004 року	26
Міжнародні і національні заходи для представників національних установ і організацій, спрямовані на підвищення рівня обізнаності про трудову міграцію і торгівлю людьми та принципи і підходи МОП до вирішення проблемних питань	28
Міжнародні тристоронні заходи	28
Національні тристоронні семінари	35
Напрацювання і впровадження методів роботи державної служби зайнятості	43
Підсилення ролі профспілок у сфері попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми	48
Підсилення ролі роботодавців та їхніх об'єднань у сфері попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми	51
Пілотний проект МОП у Чернівецькій області	55
Програма мікрокредитування в рамках Пілотного проекту у Чернівецькій області	62
Додаток. Деякі успішні історії жінок із цільової групи, які отримали мікрокредит в рамках Пілотного проекту МОП	65

Проект **"Можливості професійного навчання, зайнятість та міграційна політика як фактори запобігання і скорочення масштабів торгівлі жінками в Албанії, Молдові й Україні"** (Далі **"Проект МОП"**) впроваджувався Міжнародною організацією праці в трьох країнах Східної та Південно-Східної Європи за фінансування Уряду Ірландської Республіки у період з 1 жовтня 2003 р. по 31 жовтня 2008 р.

В Україні головними партнерами з виконання проекту є Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державний центр зайнятості, інші органи державної влади, а також організації роботодавців та профспілок, неурядові організації. Координація діяльності і тісна співпраця здійснювалася з Представництвом Міжнародної організації з міграції, Офісом Координатора проектів ОБСЄ в Україні, Міжнародним жіночим правозахисним центром "Ла Страда – Україна" та ін.

Реалізація проекту в Україні відбувалася відповідно до положень і на підтримку виконання Комплексної програми протидії торгівлі людьми на 2002–2005 роки, Державної програми протидії торгівлі людьми до 2010 року, Стратегії демографічного розвитку до 2015 р. та інших документів.

Цей буклет містить опис заходів, проведених на підтримку ініціатив національних партнерів, а також здобутків, що стали можливими завдяки тісному співробітництву протягом усього періоду виконання Проекту.

Від імені Проекту МОП висловлюю подяку національним і міжнародним партнерам за щире зацікавлення у реалізації проекту, за професіоналізм та відданість справі, що стало важливою передумовою плідної і ефективної роботи.

Софія Литвин,

Національний координатор Проекту

ПРОЕКТ МОП
"МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ, ЗАЙНЯТІСТЬ ТА МІГРАЦІЙНА
ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОРИ ЗАПОБІГАННЯ І СКОРОЧЕННЯ МАСШТАБІВ ТОРГІВЛІ
ЖІНКАМИ В АЛБАНІЇ, МОЛДОВІ Й УКРАЇНІ".

МЕТА І НАПРЯМКИ РОБОТИ

Проект МОП включав ряд заходів, що мали на меті сприяти вирішенню зазначених вище завдань українською стороною.

Загальна мета Проекту – сприяння скороченню масштабів торгівлі жінками шляхом зміцнення потенціалу національних партнерів у сфері розроблення комплексної міграційної політики, реалізації практичних заходів із регулювання трудової міграції і протидії торгівлі людьми та розширення можливостей соціально-економічної реінтеграції постраждалих жінок.

В цілому діяльність в рамках Проекту МОП включала:

- проведення **тристоронніх** семінарів з метою поширення політики і підходів МОП до врегулювання трудової міграції, вирішення проблеми торгівлі людьми, в першу чергу жінками, налагодження міжвідомчого співробітництва у даній сфері;
- проведення тематичних семінарів, тренінгів для представників державної служби зайнятості, профспілок, роботодавців та представників їхніх об'єднань із залученням громадських організацій;
- підготовку і видання аналітичних оглядів національного законодавства стосовно трудової міграції, зокрема "Дослідження у сфері трудової міграції: Україна (аналітична доповідь)", "Аналіз національного чинного законодавства і законопроектів стосовно міграції на відповідність конвенціям МОП №97, 143", "Огляд діяльності приватних агенцій із посередництва у працевлаштуванні за кордоном";
- переклад, видання і розповсюдження публікацій МОП, розроблення навчальних посібників для національних партнерів;
- напрацювання системи роботи з виявлення і надання допомоги жінкам – потенційним і фактичним постраждалим від торгівлі людьми – у професійному навчанні, працевлаштуванні та провадженні підприємницької діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ МОП

Кількісні показники:

- ✓ В рамках Проекту МОП проведено 30 міжнародних, національних і регіональних семінарів та тренінгів для представників державних установ та соціальних партнерів за участю неурядових і міжнародних організацій, в яких взяли участь більше 700 учасників.
- Ряд заходів проведено у співпраці та при співфінансуванні інших регіональних проектів МОП, Програми МОП/ШЕК в Україні, Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні, Офісу Координатора проектів ОБСЄ в Україні.
- ✓ Перекладено і видано українською мовою 14 публікацій МОП, розроблено і видано 12 інформаційних збірок та посібників для національних партнерів загальним тиражем більше 6330 примірників, з яких 2200 примірників – за додаткового фінансування Представництва МОП в Україні та Офісу координаторів проектів ОБСЄ в Україні.
  - ✓ Завдяки механізму виявлення потенційних і фактичних потерпілих від торгівлі людьми, напрацьованому в рамках пілотного проекту, обласною службою зайнятості спільно з НУО “Сучасник” в пілотному регіоні було виявлено 2 785 жінок - потенційних, і 70 жінок - фактичних постраждалих від торгівлі людьми. Всі вони отримали послуги державної служби зайнятості з профнавчання, працевлаштування, навчання підприємництва і започаткування власної справи.
  - ✓ 25 жінок отримали пільгові мікрокредити на започаткування власної справи на загальну суму 52 000 доларів США в рамках програми мікрокредитування Проекту МОП.
  - ✓ У 645 центрах зайнятості по всій Україні запроваджені нові форми роботи з населенням в контексті попередження нерегульованої трудової міграції та торгівлі людьми.

Якісні показники:

- ✓ Фахівців національних установ і організацій забезпечено інформацією про новітні напрацювання МОП у сфері регулювання трудової міграції і протидії торгівлі людьми, удосконалення системи регулювання і моніторингу посередницької діяльності у сфері працевлаштування за кордоном.
- ✓ Було розширено розуміння національними партнерами проблеми торгівлі людьми як такої, що стосується і чоловіків, і жінок, і яка здійснюється з метою і комерційної сексуальної, і економічної експлуатації.
- ✓ На основі аналітичних оглядів національного законодавства та за участі експертів МОП розроблені рекомендації щодо удосконалення національної політики трудової міграції та системи ліцензування і моніторингу посередницької діяльності із працевлаштування за кордоном.
- ✓ На Всеукраїнському комітеті сприяння зайнятості на обговорення виносилися питання регулювання трудової міграції, перспектив ратифікації Конвенцій МОП стосовно трудової міграції і приватних агенцій зайнятості (№ 97, 143, 181).
- ✓ Національними партнерами прийнято підхід до вирішення проблеми торгівлі людьми шляхом удосконалення політики трудової міграції та інших інструментів, пов'язаних із ринком праці.
- ✓ У Державну програму протидії торгівлі людьми до 2010 року були включені розділи щодо вирішення проблем нерегульованої міграції як передумови подолання торгівлі людьми.
- ✓ Ініційовано діалог, сформовано позицію і визначено роль профспілок у сфері попередження нерегульованої трудової міграції, протидії торгівлі людьми.
- ✓ Ініційовано діалог і сформовано позицію організацій роботодавців щодо їх ролі у сфері попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми.
- ✓ Вперше до розроблення проекту Державної програми протидії торгівлі людьми були долучені представники профспілок і об'єднань роботодавців.
- ✓ Представники соціальних партнерів включені до складу експертної групи з питань протидії торгівлі людьми, роботою якої курує Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту;

- ✓ Представники соціальних партнерів включені до складу Комісії Мінпраці з питань ліцензування посередницької діяльності і працевлаштування за кордоном;
- ✓ Надано підтримку у напрацюванні форм і методів роботи державної служби зайнятості у сфері попередження нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми та їх впровадження у загальнонаціональному масштабі.
- ✓ За результатами участі в семінарах МОП Державною службою зайнятості був ініційований діалог із кадровими/рекрутинговими агентствами, що надають послуги на внутрішньому ринку праці, з метою визначення зацікавленості та можливих форм співробітництва.
- ✓ На базі Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості був запроваджений навчальний модуль для підготовки спеціалістів ДСЗ з питань попередження торгівлі жінками;
- ✓ Покладено початок створенню і подальшому поновленню інформаційної бази державної служби зайнятості з питань законодавства країн призначення щодо законного виїзду і працевлаштування, вимог до ліцензованих структур, що займаються посередництвом у працевлаштуванні за кордоном.
- ✓ В рамках пілотного проекту (Чернівецька область) напрацьована модель взаємодії ДСЗ та інших сторін у наданні послуг потенційним і фактичним постраждалим від торгівлі людьми.
- ✓ Систематизований досвід і визначені ефективні форми співробітництва державної служби зайнятості і неурядових організацій у сфері попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми.
- ✓ Надана підтримка у розробленні розділу про діяльність ДСЗ із попередження нерегульованої міграції і протидії торгівлі людьми, включеного у Єдину технологію надання соціальних послуг населенню.

ЗДОБУТКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ПАРТНЕРІВ

Діяльність в рамках проекту була внеском у ряд подальших ініціатив уряду і соціальних партнерів, що стали можливими внаслідок усвідомлення актуальності проблеми неврегульованої трудової міграції і торгівлі людьми та загроз, які вони спричиняють.

1. Національна нормативно-правова база з питань регулювання трудової міграції, захисту прав трудових мігрантів та протидії торгівлі людьми.

- ✓ У 2004 році до тексту Генеральної угоди між Кабінетом Міністрів України, всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців і підприємців та всеукраїнськими профспілками і професійним об'єднаннями на 2004–2005 роки були включені положення стосовно соціального захисту громадян України, які працюють за кордоном, контролю за діяльністю приватних агентств із посередництва у працевлаштуванні за кордоном тощо.
- ✓ У листопаді 2004 року Кабінет Міністрів України затвердив Програму забезпечення прав та інтересів громадян, які виїжджають за кордон для працевлаштування, та усиновлених іноземцями дітей на період до 2005 р., – з метою проведення ефективної державної політики у сфері трудової міграції та протидії торгівлі людьми, консолідації зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, міжнародних і громадських організацій.
- ✓ У лютому 2004 року була ратифікована Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї; Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря.
- ✓ У січні 2006 були внесені зміни в статті Кримінального кодексу України 149 "Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини" та 303 "Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією" з метою приведення їх у відповідність до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності.
- ✓ У березні 2007 року була ратифікована Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів – з метою посилення правового та соціального захисту українських трудящих-мігрантів, які працюють у країнах Ради Європи.
- ✓ У березні 2007 року постановою КМУ затверджено Державну програму протидії торгівлі людьми на період до 2010 року.
- ✓ У листопаді 2005 року Україна підписала Конвенцію Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми.
- ✓ З метою удосконалення механізму провадження державної політики у сфері протидії торгівлі людьми в цілому та зокрема у сферах управління, координації та моніторингу, розроблена Концепція Закону України "Про запобігання і протидію торгівлі людьми, захист і допомогу жертвам торгівлі людьми та їх реабілітацію".
- ✓ У липні 2007 року Указом Президента України було введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про напрями державної міграційної політики України та невідкладні заходи щодо підвищення її ефективності", яке передбачає здійснення заходів щодо реалізації державної міграційної політики України, які мають забезпечити ефективну протидію незаконній міграції, посилення відповідальності за правопорушення, пов'язані з нею, поглиблення міжнародної співпраці у боротьбі з цим явищем та іншими злочинами, пов'язаними, зокрема, з торгівлею людьми;
- ✓ На виконання Указу Президента триває розроблення Концепції державної міграційної політики.
- ✓ Програма діяльності уряду передбачає розробку законопроектів щодо внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання і протидії торгівлі людьми та продовження (або започаткування) переговорів з країнами, де працює значна частина українських громадян, з метою підписання міжурядових угод щодо їх соціального захисту.

2. Двосторонні угоди та їх застосування.

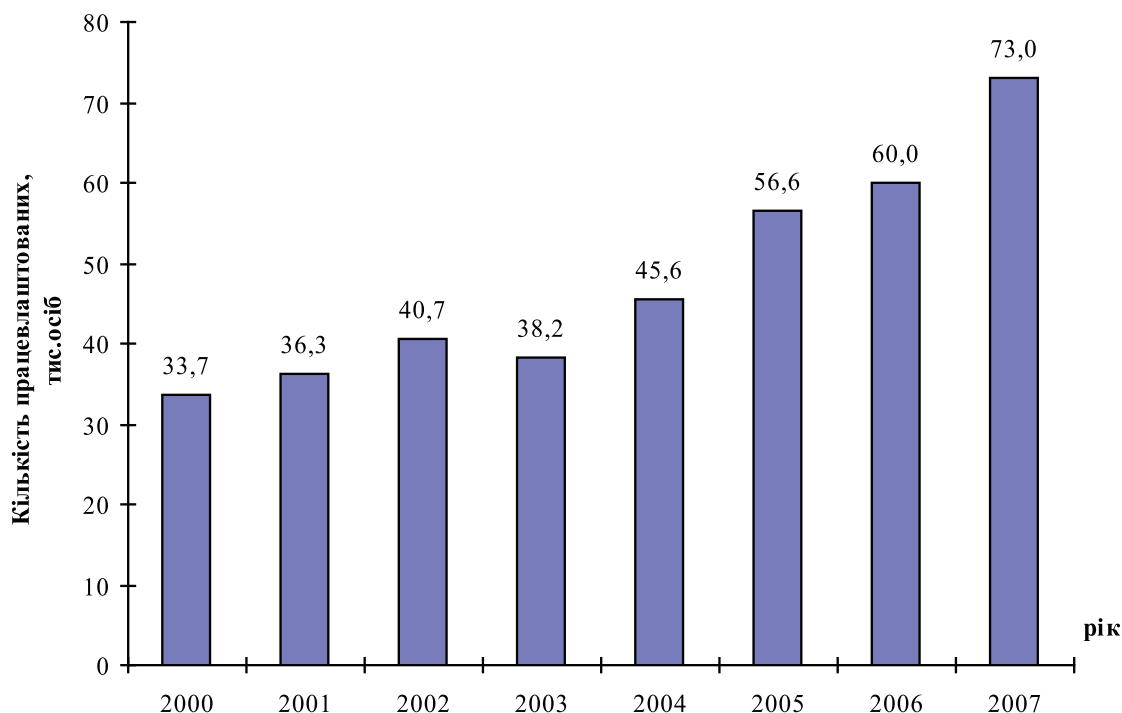
- ✓ Одним з основних напрямків забезпечення трудових та соціальних прав трудящих-мігрантів є укладення міжнародних договорів у сфері працевлаштування. За період із 2004 року Україною були ратифіковані двосторонні міжнародні договори з Португальською республікою (листопад 2003 р.), Лівійською Арабською Джамагірією (червень 2004 р.), Азербайджанською республікою (лютий 2006 р.). Таким чином, зараз Україна є стороною 11 двосторонніх міжнародних договорів у сфері працевлаштування.
- ✓ Продовжується робота з укладення міжнародних договорів з іншими основними країнами працевлаштування українських мігрантів. Зараз на розгляді країн-партнерів знаходяться договори із Іспанією, Грецькою Республікою, Грузією, Італійською республікою, Румунією, Угорською республікою, Республікою Польща (Протокол до існуючої Угоди).

3. Врегулювання діяльності із посередництва у працевлаштуванні за кордоном.

Регулювання процесів у сфері трудової міграції здійснюється через інститут ліцензування посередницької діяльності із працевлаштування на роботу за кордоном Міністерством праці та соціальної політики.

- ✓ Міністерство праці та соціальної політики постійно поновлює базу даних про посередників, які володіють ліцензією на діяльність з працевлаштування за кордоном, робить її більш зручною для користувачів. З метою забезпечення доступності для потенційних мігрантів інформації про ліцензованих посередників, з лютого 2005 року інформація щодо них розміщується на сайті Мінпраці. З 2007 року ця інформація містить також перелік країн, до яких певний трудовий посередник може працевлаштовувати.
- ✓ Частка трудових мігрантів від їх оціночної загальної кількості, які були працевлаштовані за кордоном через ліцензовані структури, все ще незначна, але протягом останніх років зростає. Якщо у 2001 році через одну ліцензовану структуру за кордоном була працевлаштована в середньому 41 особа, то у 2005 році ця цифра складала 131 особу, у 2007 році – 120 осіб.

Діяльність посередницьких структур з працевлаштування за кордоном

Це зростання відбувається, в тому числі, завдяки інформаційно-просвітницькій роботі серед населення щодо ризиків нерегульованої міграції та торгівлі людьми, інформуванню про законні шляхи виїзду за кордон.

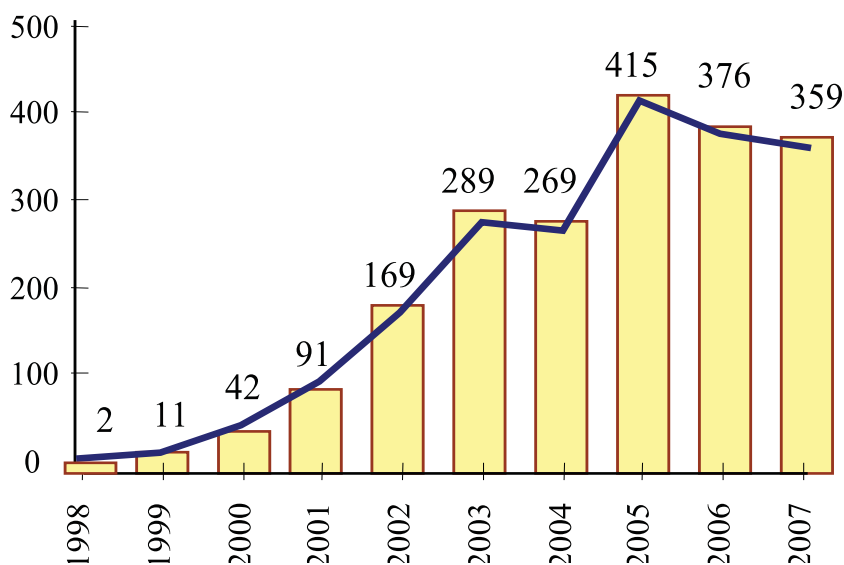
- ✓ З метою посилення заходів щодо контролю за діяльністю суб'єктів господарської діяльності, які мають ліцензії на посередництво у працевлаштуванні на роботу за кордоном, Міністерством праці та соціальної політики підготовлений проект Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику для життєдіяльності від здійснення господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном та періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю)".

4. Діяльність правоохоронних органів у сфері протидії торгівлі людьми.

- ✓ Після внесення у 1998 році до Кримінального кодексу України статті "Торгівля людьми", в структурі Міністерства внутрішніх справ України був створений відділ по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. У зв'язку з актуалізацією проблеми та необхідністю проведення системних заходів у цьому напрямі, у 2005 році відділ було реорганізовано в Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Були створені відповідні структурні підрозділи управління, відділи у всіх областях України. Зараз Департамент налічує більш ніж 350 співробітників, що працюють по всій країні.
- ✓ У вересні 2006 року у рамках Департаменту створено Сектор по боротьбі зі злочинами у сфері працевлаштування за кордоном з метою перевірки суб'єктів з працевлаштування, які порушують ліцензійні умови або здійснюють свою діяльність без ліцензії і тому не охоплюються контрольними заходами Мінпраці.
- ✓ Зараз Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми включає 5 підрозділів: сектор по боротьбі зі злочинами у сфері працевлаштування за кордоном, відділ по боротьбі з торгівлею людьми, відділ по боротьбі зі злочинами у сфері суспільної моралі, відділ по боротьбі з незаконною міграцією, аналітичний відділ.

- ✓ Крім МВС, припиненням діяльності міжнародних злочинних угруповань займається Служба безпеки України. У кожному районному та обласному підрозділі Служби безпеки України є співробітник (співробітники), в обов'язок яких входить протидія правопорушенням у сферах посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордоном та нерегульованої міграції, торгівлі людьми, включаючи торгівлю дітьми.
- ✓ З часу введення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми виявлено 2022 таких злочинів. Лише у 2007 року виявлено 359 фактів торгівлі людьми, в Україну повернуто понад 369 потерпілих (з них 55 – неповнолітні), припинено діяльність 16 організованих злочинних груп.
- ✓ На діаграмі показана динаміка збільшення кількості порушених кримінальних справ за статтю "Торгівля людьми" з часу внесення її до Кримінального кодексу України.

Кількість порушених кримінальних справ за ст. 149 КК

- ✓ Зараз правоохоронні органи мають значний досвід розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми з метою комерційної сексуальної експлуатації, і для них дедалі більш актуальним стає напрацювання практики у розслідуванні випадків торгівлі людьми з метою економічної експлуатації.

5. Підвищення рівня обізнаності населення про нерегульовану трудову міграцію, торгівлю людьми, шляхи законного працевлаштування за кордоном.

Інформаційна робота з населенням здійснюється всіма органами влади, неурядовими та міжнародними організаціями, які здійснюють діяльність з протидії нерегульованій міграції та торгівлі людьми відповідно до напрямів їх діяльності.

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, його структурні підрозділи на місцях, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (всього біля 1500 центрів) здійснюють заходи щодо підвищення рівня обізнаності населення України щодо проблем торгівлі людьми, шляхом здійснення інформаційних кампаній, проведення лекцій, тренінгів, семінарів, розроблення навчально-методичних посібників для загальних і вищих навчальних закладів.

На сайті *Міністерства закордонних справ України* розміщено стислу інформацію щодо законодавства у сфері працевлаштування більш як 50 країн, контактні дані всіх посольств та консульських установ України за кордоном.

У березні 2005 року почав діяти Центр надання допомоги Українцям за кордоном при МЗС.

З червня 2007 року розпочав роботу CALL-центр при МЗС, який працює цілодобово. До його компетенції віднесено виконання завдань, пов'язаних із розглядом у терміновому порядку звернень громадян України та юридичних осіб щодо захисту їх прав та інтересів, попередження торгівлі людьми, надання роз'яснень про порядок отримання віз, правила перебування в іноземних державах тощо.

Консульськими посадовими особами проводиться робота з відновлення порушених прав громадян України.

Протягом 2007 р. загальна сума недоотриманої заробітної плати, повернутої за сприяння МЗС та закордонних дипломатичних установ України 262 громадянам України, склала 1 145 571 дол. США.

Міністерство внутрішніх справ та СБУ на постійній основі через ЗМІ інформують громадян про виявлення та розслідування випадків торгівлі людьми. З березня 2006 року діє "телефон довіри" Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми МВС, за яким можна на засадах анонімності та конфіденційності повідомити про випадки вербування та переміщення за кордон громадян з метою експлуатації, а також отримати необхідну консультаційну допомогу з правових питань, що належать до компетенції МВС. Інформація щодо функціонування телефону довіри також регулярно надається у ЗМІ.

На веб-порталі *Державної служби зайнятості* з грудня 2004 року почали розміщуватися матеріали щодо зовнішньої трудової міграції та можливостей працевлаштування в Україні. Зокрема, запроваджено сервіс "Консультаційний центр" та форум "Робота за кордоном", у яких фахівці служби зайнятості надають консультації з питань, що найчастіше виникають. Крім цього, Державний центр зайнятості, обласні та базові центри (яких нараховується більше 645) збільшують обсяги інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань міграції серед населення та клієнтів у межах наявних ресурсів та повноважень – від проведення загальноукраїнської рекламної компанії "Не дивись на роботу за кордоном крізь рожеві окуляри" до співбесіди з кожним конкретним відвідувачем.

Об'єднання профспілок активізували роз'яснювальну роботу з надання інформаційно-консультаційних послуг профспілковим організаціям та членам профспілок з питань міграції і ризиків торгівлі людьми.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОДАЛЬШИХ ДІЙ

Незважаючи на значний обсяг роботи, що була зроблена Україною в сфері протидії нерегульованій міграції та торгівлі людьми, та позитивну динаміку низки показників, ситуація у цій сфері потребує вжиття заходів щодо її подальшого вирішення. На порядку денному наразі є такі завдання:

1. Національна нормативно-правова база з питань регулювання трудової міграції і захисту прав трудових мігрантів, протидії торгівлі людьми потребує подальшого удосконалення. По-перше, необхідна якнайшвидша ратифікація Конвенції Ради Європи боротьбу з торгівлю людьми та внесення відповідних змін до вітчизняного законодавства.
2. Також необхідним є опрацювання механізмів застосування Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів та інших міжнародних правових актів.
3. Важливим є розроблення і прийняття закону про державну комплексну міграційну політику.
4. У зв'язку з переважно нерегульованим характером трудової міграції працівники-мігранти стикаються з проблемою визнання дипломів про освіту, наслідком чого є втрата кваліфікації працівників, втрата людських ресурсів як країнами походження, так і призначення трудових мігрантів. З метою сприяння гідній зайнятості працівників-мігрантів, збереження їх кваліфікації, розширення можливостей отримання більшого доходу під час роботи за кордоном і швидшого повернення в Україну, негайного вирішення потребує питання визнання дипломів про освіту.
5. Практика зарубіжних країн довела ефективність захисту прав трудових мігрантів під час їх перебування за кордоном з боку аташе з питань праці. У зв'язку з цим рекомендується вивчити досвід зарубіжних країн і розглянути можливість запровадження на базі консульств України за кордоном посади аташе з питань праці.
6. З метою забезпечення ефективної діяльності правоохоронних органів, збільшення кількості доведених до суду кримінальних справ по факту торгівлі людьми і притягнення винних до кримінальної відповідальності, необхідно прискорити підготовку та прийняття Постанови пленуму Верховного Суду України з роз'ясненнями щодо застосування статті 149 КК "Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини", узагальнення судової практики з кримінальних справ цієї категорії.
7. Незважаючи на те, що наразі діють і напрацьовані проекти угод з основними країнами призначення мігрантів з України, вони не у всіх випадках є дієвими, а тому потребує вдосконалення механізмів їх застосування. Корисно було б зробити огляд і проаналізувати причини недостатньої ефективності їх дії, вивчити практику інших країн у цій галузі.
8. Діяльність ліцензованих суб'єктів господарської діяльності із посередництва у працевлаштуванні за кордоном, незважаючи на позитивну динаміку, все ще можна визначити як недостатньо ефективну – як з огляду на незначні обсяги охоплення їх послугами цільової групи, так і зважаючи на якість їхніх послуг. Для підвищення якості таких послуг рекомендується проведення навчальних тренінгів та семінарів для співробітників ліцензованих структур. Пропонується створити систему заохочення ліцензіатів до організації передміграційних тренінгів для потенційних мігрантів, що працевлаштовуються, для роз'яснення їхніх прав та заходів безпеки при працевлаштуванні за кордоном.
9. З метою стимулювання саморегулювання діяльності приватних посередників у сфері працевлаштування за кордоном, запровадження і дотримання погоджених стандартів діяльності, підтримання позитивного іміджу, рекомендується сприяння створенню професійних асоціацій приватних посередників та просування ідеї розроблення Кодексу поведінки посередників з працевлаштування на роботу за кордон.
10. З метою підсилення можливостей працевлаштування в Україні як альтернатив зовнішній міграції, рекомендується також розробити докладну методологію та напрацювати модель співробітництва між державною службою зайнятості і кадровими/рекрутинговими агенціями, які займаються працевлаштуванням в Україні, як це рекомендується Конвенцією МОП №181 та п.16–17 Рекомендацій МОП №188.

11. Рекомендується сприяти проведенню тренінгів для співробітників правоохоронних і судових органів щодо виявлення та кваліфікації злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, особливо з метою економічної експлуатації. Рекомендується запровадження у навчальних закладах правоохоронних органів учбових програм з питань протидії торгівлі людьми, розроблення навчальних посібників.
12. Враховуючи все ще низьку обізнаність населення про шляхи законної міграції, права трудових мігрантів, необхідно активізувати роз'яснювальну роботу про шляхи законного виїзду та працевлаштування за кордоном, права та обов'язки під час перебування в інших країнах, можливості зайнятості в Україні. Тому потребує розробки комплексна та узгоджена всіма партнерами інформаційна компанія з питань попередження нерегульованої міграції та торгівлі людьми.
13. Для підвищення ефективності інформаційно-роз'яснювальної роботи важливо включити в Державну програму і передбачити кошти на розроблення методики і проведення обстежень про рівень обізнаності громадян про торгівлю людьми з метою визначення груп ризику і каналів доведення інформації, враховуючи специфіку областей. На основі отриманих результатів доцільно розробити загальнонаціональну стратегію інформаційної кампанії з питань протидії торгівлі людьми з урахуванням регіональних особливостей.
14. Рекомендується розробити систему активізації партнерських відносин для ефективного перенаправлення потенційних мігрантів і постраждалих від торгівлі людьми для отримання допомоги від компетентних установ. Для удосконалення системи перенаправлення потенційних мігрантів і постраждалих від торгівлі людьми центрам зайнятості, іншим державним установам рекомендується налагодити співпрацю з відповідними установами/організаціями на місцях (неурядові організації, центри консультування мігрантів, реінтеграційні центри, кризові центри, медичні заклади, органи внутрішніх справ та ін.).
15. Спираючись на досвід програми з мікрокредитування МОП, розробити та впровадити доступну загальноукраїнську програму підтримки підприємців-початківців шляхом пільгового кредитування за рахунок створення гарантійних фондів чи іншої подібної системи.
16. Рекомендується запровадити в рамках програм підвищення соціальної компетенції осіб, які збираються виїжджати за кордон, програми фінансової просвіти, яка б дозволила їм ефективно розпорядитися заробленими коштами по поверненню в Україну.
17. Організувати навчання юристів профспілкових організацій з питань виявлення фактів використання примусової праці та шляхів її припинення.
18. В Україні відсутня комплексна база даних щодо трудової еміграції та умов праці трудових мігрантів з України. Це значно ускладнює розроблення ефективно діючої стратегії врегулювання трудової міграції. З метою створення такої бази рекомендується удосконалити методологію статистичного обліку трудової еміграції, розробити методологію оцінки даних щодо трудової еміграції з різних джерел. Рекомендується залучити Державний комітет статистики до проведення загальнонаціонального обстеження з трудової еміграції, яке включало б модуль з питань торгівлі людьми та використання примусової праці з урахуванням статі постраждалих, місця проживання в Україні, приналежності до вікової групи, мети, з якою здійснювалася торгівля людьми (сексуальна, трудова експлуатація тощо).
19. Аналогічним чином рекомендується розширити інформацію в базі даних МВС. Наявність таких даних дасть можливість оцінки ефективності заходів з протидії торгівлі людьми та відстеження тенденцій нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми.

ПУБЛІКАЦІ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ, ПЕРЕКЛАДЕНІ, ПІДГОТОВЛЕНІ І
ВИДАНІ В РАМКАХ
ПРОЕКТУ МОП В УКРАЇНІ

Абелла Маноло І. Направлення працівників за кордон. Посібник для країн з низьким і середнім рівнем доходів.

У книзі викладені різні погляди на роль держави і приватного сектору в організації міграційних процесів. Висвітлюється міжнародний досвід і подається характеристика програм працевлаштування за кордоном. Книга містить рекомендації для країн походження мігрантів щодо вибору найбільш доречних стратегій урегулювання міграційних процесів. Київ, 2004. – 171 с.

Шаммартен Глорія Морено-Фонтес, Таран Патрик А. Перспективи трудової міграції. Виявлення першопричин: припинення експлуатації працівників-мігрантів організованою злочинністю.

У цій роботі викладена позиція і досвід МОП у подоланні експлуатації працівників-мігрантів організованою злочинністю в широкому контексті трудової міграції та існуючих законодавчих і нормативних документів. Публікація також містить аналіз аспектів пропозиції і попиту у трудовій міграції, опис стимулів торгівлі людьми, які виникають через відсутність легальних каналів міграції, конкретні приклади порушення прав мігрантів. Включено пропозиції щодо комплексних заходів, спрямованих на припинення торгівлі людьми й усунення рушійних факторів цього явища. Київ, 2004 – 33 с.

Рекомендації щодо захисту працівників однієї країни, працевлаштованих в іншій країні приватними агентствами з працевлаштування.

Витяг з документу "Захистити найуразливіших працівників сьогодення", представленого для обговорення на Загальному тристоронньому засіданні експертів з питань подальшої діяльності МОП у галузі міграції. Містить аналіз приватної діяльності із набору працівників і працевлаштування за кордоном, державного регулювання діяльності приватних агентств, розглядаються основні недоліки політики зовнішньої зайнятості і рекомендації щодо їх усунення. Київ, 2004. – 34 с.

Вонг Анжелс Т. Дослідження діяльності з працевлаштування за кордоном. Досвід Філіппін.

Книга містить результати дослідження досвіду Філіппін у сфері реалізації політики зовнішньої зайнятості громадян країни. Воно проводилося на етапі підготовки до перегляду Конвенції МОП № 96 Про платні бюро з найму (переглянутої) 1949 р. В полі зору знаходяться як приватні агентства з працевлаштування за кордоном, так і державні. Аналізується їх роль на ринку праці в забезпеченні прав трудових мігрантів. Київ, 2004. – 85 с.

Міжнародні і національні документи щодо трудової міграції і протидії торгівлі людьми.

У збірці містяться міжнародні та українські правові документи, конвенції та рекомендації МОП з питань міжнародної трудової міграції, протидії торгівлі людьми та прав дитини. Київ, 2005 – 198 с.

Симпозіум профспілок Азіатсько-Тихоокеанського регіону з питань працівників-мігрантів. Витяги.

Витяг містить висновки щодо становища трудових мігрантів і основних проблем, з якими вони стикаються. Також викладені рекомендації, розроблені учасниками симпозіуму для урядів, профспілок у країнах походження і в країнах призначення трудових мігрантів, а також для Бюро МОП з питань діяльності працівників. Київ, 2004 р. – 22 с.

Звіт про консультативне засідання профспілок "Примусова праця як наслідок незаконної міграції і торгівлі людьми в Європі".

У книзі викладено обговорення учасниками засідання таких питань, як попит на працю мігрантів за галузями та за основними країнами призначення, механізми контролю й експлуатації мігрантів, а також роль урядів у виправленні ситуації. Крім цього, описаний передовий досвід профспілок у сфері захисту прав працівників-мігрантів. Київ, 2004 – 36 с.

Дослідження ситуації у сфері трудової міграції: Україна (аналітична доповідь).

Документ для обговорення на Національному тристоронньому семінарі з питань зовнішньої трудової міграції у рамках Проекту МОП "Можливості професійного навчання, зайнятість та міграційна політика як фактори запобігання й скорочення масштабів торгівлі жінками в Україні". У доповіді всебічно аналізується політика України у сфері трудової міграції та її практична імплементація з метою виявлення прогалин та проблемних питань, що потребують розв'язання. Вироблені рекомендації щодо удосконалення законодавства з регулювання трудової міграції, діяльності відповідних адміністративних органів, налагодження координації між ними та іншими суб'єктами міграційної політики, зокрема, неурядовими організаціями, розвитку міжнародного співробітництва. Київ, 2005. – 56 с.

Ачакосо Томас Д. Роль государства в управлении программой трудоустройства за границей.

У книзі аналізується досвід Філіппін у розробці державної політики зовнішньої трудової міграції та впровадження ефективно діючих програм працевлаштування за кордоном власних громадян. Показується, яким чином був досягнутий баланс між необхідністю відповідати ринковим реаліям і при цьому забезпечити захист прав та соціального забезпечення трудових мігрантів, в результаті чого Філіппіни отримали назву "країна еміграції, якою вона повинна бути". Київ, 2005. – 43 с.

Торговля людьми и принудительный труд. Рекомендации МОТ для законодательных и правоохранительных органов.

Цей Посібник було розроблено під егідою Робочої групи МОП з питань торгівлі людьми з метою забезпечення законодавців і правоохоронних органів практичною допомогою, щоб вони одержали необхідні знання для здійснення міжнародних правил по відношенню до торгівлі людьми і вживали відповідні заходи. Посібник пропонує багатосторонній підхід до проблеми боротьби проти торгівлі людьми і її запобігання шляхом залучення широкого кола юридичних структур, а також інституціональних суб'єктів. Київ, 2004 – 65 с.

Комплексний підхід МОП до регулювання трудової міграції. Пропоновані принципи і рекомендації щодо застосування правового підходу до регулювання трудової міграції.

У книзі викладені пропоновані принципи і рекомендації щодо застосування правового підходу до регулювання трудової міграції, ухвалені на Тристоронній зустрічі експертів з трудової міграції (Женева, 31 жовтня – 2 листопада 2005 р.). У додатках наведені приклади передового досвіду відповідно до принципів, про які йдеться в документі. Київ, 2006 – 66 с.

Торгівля людьми і примусова праця: контроль за процесом вербування трудових мігрантів. Навчальний посібник.

Посібник містить теоретичний і практичний матеріал, який має за мету підвищити рівень поінформованості інспекторів праці, співробітників правоохоронних органів, урядовців, представників об'єднань роботодавців, профспілок та інших зацікавлених організацій у питаннях торгівлі людьми, примусової праці і системи працевлаштування. Особлива увага приділяється вивченню механізмів вербування мігрантів для подальшої роботи в експлуататорських умовах, які можна порівняти до примусової праці. Київ, 2006 р. – 85 с.

Шаммартен Глорія Морено-Фонтес, Рекомендації для країн походження працівників-мігрантів щодо запобігання торгівлі жінками за допомогою міграційної політики.

У книзі розглянуті першопричини торгівлі жінками, висвітлюються напрямки діяльності держави для удосконалення управління міграційними процесами, наведені приклади передового досвіду у сфері трудового і соціального захисту, описані проекти і програми МОП, спрямовані на протидію торгівлі людьми. Київ, 2006 – 35с.

Віднесені на Захід. Українці, які працюють у Сполученому Королівстві

У цьому виданні викладено досвід роботи українців у Великобританії. Він ґрунтується на ряді інтерв'ю трудових мігрантів з України, які працюють з порушенням встановлених законом умов перебування чи працевлаштування. Містяться висновки та рекомендації щодо спрощення процедури працевлаштування та легалізації праці різних категорій трудових мігрантів у Сполученому Королівстві. Київ, 2004. – 27 с.

Матеріали Національного тристороннього семінару "Політика у галузі трудової міграції, нормативно-правова база та її застосування з метою запобігання торгівлі жінками в Україні", м. Київ, 15 -17 березня 2004 року.

У книзі містяться матеріали Національного тристороннього семінару, в якому взяли участь представники урядових структур, соціальних партнерів, громадських та міжнародних організацій. Висвітлюється національний і міжнародний досвід у запобіганні торгівлі жінками в Україні шляхом застосування політики трудової міграції, а також шляхом розширення можливостей професійного навчання, працевлаштування, розвитку малого підприємництва серед жінок. Міститься огляд ситуації на ринку праці та з'ясування першопричин торгівлі людьми, рекомендації щодо удосконалення механізмів та інструментів, які допомогли б подолати це ганебне явище, удосконалення управління міграційних процесів. Київ, 2005. – 170 с.

Звіт за результатами семінару з надання Україні допомоги у розробленні та впровадженні національної програми міграції.

Звіт містить результати обговорення учасниками семінару національного та міжнародного досвіду у попередженні торгівлі жінками через упровадження ефективної політики зовнішньої трудової міграції, забезпечення професійної підготовки, можливостей працевлаштування та розвитку підприємництва як засобів послаблення, якщо не викоренення, основних причин торгівлі людьми. Викладено аналітичну доповідь за результатами дослідження законодавчої бази та державної політики в галузі зовнішньої трудової міграції в Україні, рекомендації щодо напрямків і шляхів розбудови вітчизняного інституційного потенціалу в галузі міграції. Київ, 2005. – 57 с.

Методи роботи Державної служби зайнятості, місцевих органів влади та соціальних партнерів у запобіганні торгівлі жінками.

Звіт містить результати обговорення учасниками навчального семінару національного та міжнародного досвіду у запобіганні торгівлі жінками, методологічних підходів до ідентифікації жінок з уразливих груп і надання їм послуг державної служби зайнятості із професійного навчання, працевлаштування та започаткування власної справи. Київ, 2005. – 65 с.

Огляд результатів національного семінару "Забезпечення внутрішньої і зовнішньої зайнятості: роль державної служби зайнятості та приватних агентств із працевлаштування"

У книзі містяться матеріали національного тристороннього семінару, який проходив у Києві 11–12 квітня 2006 р. Міститься аналіз діяльності державної служби зайнятості та приватних агентств зайнятості, що надають послуги із працевлаштування на національному ринку праці і за кордоном, та обговорення можливих напрямків співробітництва і координації діяльності, вивчається питання щодо удосконалення нормативно-правової бази, розглядається зарубіжний досвід. Київ, 2006. – 78 с.

Запобігання дискримінації, експлуатації та жорсткому ставленню до жінок-трудомих мігрантів. Інформаційний посібник МОП.

Посібник складається з шести книг, що присвячені одній загальній проблемі, але в кожній книзі розглядаються різні її аспекти. У книзі 1 міститься інформація загального характеру про динаміку жіночої трудової міграції. У книгах 2, 3, 4 та 5 детально розглядаються різні етапи міграційного процесу та діяльність інших осіб, задіяних у цьому процесі – представників уряду, великого та середнього бізнесу, приватного сектору, громадських організацій та членів сімей мігрантів – діяльність, яка має вплив на пересування і зайнятості жінок і чоловіків у межах країн походження та поза ними. У книзі 6 основна увага приділяється проблемі торгівлі людьми, особливо жінками й дівчатами. Посібник є інформаційно-довідковим виданням для широкого загалу, може використовуватися для підвищення рівня обізнаності чи проведення роз'яснювальної роботи серед потенційних трудових мігрантів та постраждалих від неуспішної міграції та торгівлі людьми. Київ, 2004 р.

Посібник щодо розроблення і впровадження загальнонаціональної програми з протидії торгівлі людьми.

Рекомендації, викладені в цьому посібнику, включають закріплені норми і позитивний досвід впровадження в країнах Південно-Східної Європи програм з протидії торгівлі людьми, що опираються на принципи дотримання прав людини, застосування багатодисциплінарного підходу і гідного ставлення до постраждалих від торгівлі людьми, а також відповідають нормам, запровадженим ООН і ЄС. Київ, 2005 – 77.

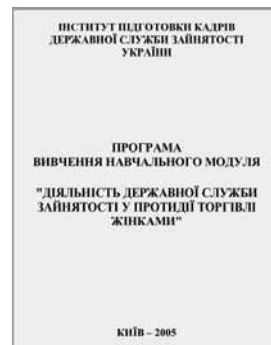
Н.А. Кутова. Діяльність державної служби зайнятості у протидії торгівлі жінками (Навчально-практичний посібник)

У виданні розглядаються напрями роботи державної служби зайнятості у протидії торгівлі жінками. Зокрема, приділено увагу проблемі трудової міграції, визначенню термінів "торгівля людьми" та "торгівля жінками"; розглядаються чинники та мотиви жіночої міграції з України, а також можливості державної служби зайнятості у запобіганні торгівлі жінками. Призначено для використання у практичній діяльності викладачами, слухачами системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів державної служби зайнятості, а також працівниками центрів зайнятості. Київ, 2005. – 71с.

Програма вивчення навчального модуля "Діяльність державної служби зайнятості у протидії торгівлі жінками".

Навчальний модуль "Діяльність державної служби зайнятості у протидії торгівлі жінками" покликаний ознайомити працівників служби зайнятості з проблемою торгівлі жінками та сприяти формуванню у них навичок проведення ефективної роботи по запобіганню та протидії цьому явищу як з потенційними, так і з фактичними постраждалими від торгівлі людьми. Київ, 2005. – 14 с.

Звіт за результатами національного семінару "Розбудова спроможності українських профспілок у протидії торгівлі людьми і ліквідації найгірших форм праці дітей".

У книзі містяться матеріали національного семінару МОП і МОМ щодо повноважень та ролі профспілок у протидії торгівлі людьми й дитячій праці, опис міжнародного досвіду та рекомендації щодо Національного плану дій профспілок з цих напрямів. Книга видана у співпраці з Міжнародною організацією з міграції. Київ, 2005. – 67 с.

Трудова міграція та протидія торгівлі людьми: законодавчі та нормативні акти.

Матеріали, зібрані в книзі, висвітлюють зміст міжнародних інструментів, присвячених питанням протидії торгівлі людьми і захисту прав трудових мігрантів, а також зміст нормативно-правових актів зарубіжних країн, які регламентують процедуру оформлення документів для виїзду до цих країн іноземців, міграційну політику. Публікацію підготовлено і видано у співпраці з Офісом координатора проектів ОБСЄ в Україні та Міжнародним жіночим правозахисним центром "Ла Страда - Україна". Київ, 2006. – 349 с.

Маршавін Д., Беляєва С., Мручковська Е. Діяльність державної служби зайнятості у попередженні нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці: Навчальний посібник

У посібнику розкрита система заходів, які мають здійснювати центри зайнятості у сфері попередження нерегульованої зовнішньої трудової міграції, торгівлі людьми, запобігання дитячій праці та надання допомоги постраждалим особам. Міститься широкий спектр методичних та довідкових матеріалів з означених питань. Київ, 2008 – 312 с.

Биковець В., Курінько Р., Маршавін Д. Діяльність роботодавців та їхніх об'єднань у попередженні нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці: Навчальний посібник

У посібнику розглянуті можливі дії роботодавців та їхніх організацій у вирішенні проблем нерегульованої міграції, протидії торгівлі людьми і ліквідації дитячої праці в Україні. Проаналізовані причини та наслідки цих явищ, висвітлена міжнародна та вітчизняна нормативно-правова база щодо регулювання трудової міграції і захисту прав працівників-мігрантів, співробітництво з міжнародними організаціями. Містяться методичні та довідкові матеріали з означених питань. Київ, 2008 – 170 с.

АНАЛІЗ СТАНУ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ НА ПОЧАТОК 2004 РОКУ

Упродовж 1990-х років зміни політичної системи, ринкові реформи супроводжувалися погіршенням якості життя людей. Загальне падіння виробництва призвело до скорочення робочих місць та, відповідно, високого рівня безробіття, неповної зайнятості, затримок виплати заробітної плати. У 2000 році рівень безробіття в Україні перевищував 11,7% економічно активного населення, а загальна кількість безробітних становила приблизно 2,7 млн. осіб.

Але й зайнятість не давала можливості достатніх заробітків. За 1990–1999 рр. в умовах зниження ВВП у 2,5 рази, реальні грошові доходи населення зменшилися у 4,4 рази, реальна заробітна плата – у 4 рази. За межею бідності опинилося близько третини населення.¹

За таких обставин та в умовах значної лібералізації порядку перетину кордону стратегією виживання багатьох українців стало зарубіжне заробітчанство.

Протягом наступних років, завдяки позитивним зрушенням в економіці, негативні тенденції у динаміці доходів населення вдалося призупинити. Проте загальний їх рівень залишається достатньо низьким. Економічний підйом не призвів ні до реального покращення умов життя людей, ні до зростання попиту на робочу силу. Водночас більшість зарубіжних країн, де заробітки працюючих є значно вищими, потерпають від дефіциту робочої сили в певних галузях та регіонах, зацікавлені у залученні іноземних працівників.

На початок 2000-х років трудова міграція стала помітним соціально-економічним явищем. Всеохоплюючої статистики щодо реальних обсягів тимчасової трудової міграції не було, але за експертними оцінками за кордоном працювало від 2 до 3 мільйонів громадян України – 10–14% працездатного населення. Таким чином можна зробити висновок, що зовнішня трудова міграція з України ставала дедалі помітнішим явищем.

Трудова міграція з України має багато видимих позитивних наслідків. Вона сприяє забезпеченню добробуту багатьох сімей, зменшенню напруги на ринку праці, є джерелом валютних надходжень до країни, альтернативою незворотної міграції для постійного проживання. Водночас зовнішня трудова міграція має й негативні наслідки, які, можливо, й менш помітні спочатку: втрата професійної кваліфікації працівниками, які працюють не за професією, на некваліфікованих роботах; можлива втрата здоров'я; проблеми адаптації після повернення; руйнування сімей та традиційного життєвого укладу, дитяча бездоглядність², торгівля людьми, що в цілому призводить до втрати трудового потенціалу.

Найбільш серйозною проблемою, пов'язаною з трудовою міграцією з України, є те, що вона носить переважно нерегульований характер. У 2003 році кількість осіб, працевлаштованих за кордоном через ліцензовані агентства, становила лише 38,2 тис. громадян України, або 2–2,5% від оціночної кількості трудових мігрантів. Більшість працівників-мігрантів виїжджають за кордон за туристичним чи гостьовими візами, перебувають та/або працюють без належних документів.

В результаті, потрапивши в країну призначення, українські "заробітчани" маючи нерегульований статус, ризикують зазнати майже безкарного порушення їхніх трудових та громадянських прав. Звичайною ситуацією є ненормований робочий день, недотримання техніки безпеки, виконання робіт, пов'язаних зі шкодою здоров'ю та ризиком для життя.

¹ Дослідження ситуації у сфері трудової міграції: Україна (аналітична доповідь), МОП, К. – 2005.

² За даними обстеження українських жінок – трудових мігрантів, що працюють в Італії, понад 85% з них залишили вдома дітей, причому 8% – трьох та більше. // Джерело: Соціальне обличчя новітньої української міграції. – Львів, 2003.

Активізація міграційних процесів поставила на порядок денний завдання їх урегулювання з боку держави.

На Міністерство праці та соціальної політики України покладено функції з формування та реалізації державної політики трудової міграції, яка є складовою державної політики у сфері зайнятості населення.

Станом на 2004 рік були визначені такі механізми державного регулювання трудової міграції:

1. Регулювання стану ринку праці в Україні.

Було розроблено концепцію та визначені основні напрями державної політики зайнятості, які націлені на:

- пріоритет ринку праці у відносинах з ринком освітніх послуг;
- розширення сфери прикладання праці та підвищення якості робочої сили;
- посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості;
- посилення соціального захисту безробітних.

2. Приєднання до багатосторонніх актів та укладання міждержавних і міжурядових і угод, які врегульовують питання працевлаштування та соціального захисту трудових мігрантів.

Станом на березень 2004 року Україна була учасником 64 угод з питань праці, зайнятості та соціального забезпечення, 13 з яких стосувалися трудової міграції та захисту прав трудящих-мігрантів.

З урахуванням географії зовнішньої зайнятості громадян України, були визначені пріоритетні країни з точки зору укладання угод: Грецька, Італійська, Угорська та Чеська республіки, Республіка Аргентина, Ірландія, Іспанія, Республіка Кіпр, Республіка Польща, Швейцарська Конфедерація та ін.

3. Вдосконалення інституту ліцензування посередницької діяльності з працевлаштування громадян України за кордоном.

На початок 2004 року в Україні діяло понад 400 суб'єктів господарської діяльності із посередництва у працевлаштуванні за кордоном, які були ліцензовані і підлягають перевірці з боку Міністерства праці та соціальної політики. У 2003 році, 38,2 тис. громадян України були працевлаштовані за кордоном через ліцензовані структури.

ПРОБЛЕМА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ З УКРАЇНИ НА ПОЧАТОК 2004 РОКУ

Найбільш небезпечним наслідком неврегульованої трудової міграції з України стала торгівля людьми, масштаби якої дедалі зростали. Необхідність використовувати незаконні канали переміщення та працевлаштування створює передумови, через які громадяни України стають жертвами торгівців людьми.

Торгівля людьми – це здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передача, переховування або одержання людей шляхом загрози силою, або її застосування, або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан або вилучення органів¹.

З часу введення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми у 1998 році по 2003 рік було порушено 604 кримінальні справи, пов'язані з торгівлею людьми. За даними МОМ, за період з 2000 р. по 2003 р., загальна кількість постраждалих від торгівлі людьми, які отримали допомогу від МОМ, становила 1153 особи. Але мова йде про виявлені злочини і постраждалих осіб, що є лише часткою реальних масштабів проблеми.

Спочатку, як на міжнародному рівні, так і в Україні, проблема торгівлі людьми розглядалася як торгівля жінками для сексуальної експлуатації. Програма запобігання торгівлі жінками та дітьми, прийнята 1999 року, підтверджувала саме таке розуміння цього явища.

Однак з часом стало очевидним, що хоча жінки насправді більш уразливі до цього злочину категорія населення, проте торгівля людьми здійснюється з метою як сексуальної, так і трудової експлуатації, і потерпають від неї і жінки, і чоловіки.

Доповідь Міжнародної організації праці "Глобальний альянс проти примусової праці", 2005 р., містить результати дослідження МОП, згідно з якими у світі нараховується щонайменше 2,5 млн. осіб, що стали жертвами торгівлі людьми і внаслідок цього потерпають від сексуальної і трудової експлуатації, яка приносить прибуток більше 32 млрд. доларів США на рік. Причому в сучасних умовах серед постраждалих від економічної експлуатації чоловіки становлять 44%.

Наступна Комплексна програма на 2002–2005 ставила вже за мету протидіяти торгівлі людьми і складалася з трьох компонентів:

- запобігання торгівлі людьми;
- переслідування торговців людьми;
- захист постраждалих та їх реінтеграція.

Також важливо, що ця програма передбачала співпрацю з неурядовими і міжнародними організаціями та їхню участь в роботі координаційних органів.

Основні кроки України щодо розв'язання проблеми торгівлі людьми станом на початок 2004 року

1998 рік	Внесено доповнення до Кримінального кодексу України про встановлення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми (ст.124 ¹).
1999 рік	Затверджено Програму запобігання торгівлі жінками та дітьми.
2000 рік	Україна підписала Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності.

¹ Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї (2000 р.), що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, стаття 3а.

2001 рік	Верховна Рада України прийняла новий Кримінальний Кодекс України, що містить статтю 149 "Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини".
2002 рік	Затверджено Комплексну програму протидії торгівлі людьми на 2002–2005 роки та Положення про Міжвідомчу координаційну раду з питань протидії торгівлі людьми.
2003 рік	Затверджено Типове положення про центри реабілітації для осіб, які постраждали від торгівлі людьми.

Серед інших, перед національними партнерами стояли такі завдання:

1. Розроблення і запровадження комплексної міграційної політики, узгодженої з відповідними міжнародними стандартами.
2. Удосконалення механізмів застосування укладених угод про працевлаштування і захист трудових мігрантів.
3. Удосконалення інституту ліцензування з метою збільшення кількості потенційних мігрантів, що працевлаштовуються за кордоном на законних підставах.
4. Підвищення ефективності виявлення незаконно діючих посередників.
5. Підвищення рівня обізнаності фахівців установ, залучених до виконання Програми протидії торгівлі людьми, про проблему торгівлі людьми і шляхи її вирішення.
6. Приведення у відповідність до потреб ринку праці обсягів та напрямів підготовки фахівців та кваліфікованих робітників з метою сприяння внутрішній зайнятості.
7. Розширення інформаційного забезпечення широкого кола населення про загрози нерегульованої міграції та торгівлі людьми, процедури законного виїзду і працевлаштування за кордоном.
8. Відпрацювання і запровадження дієвих механізмів ідентифікації і надання допомоги потенційним і фактичним постраждалим від торгівлі людьми та сприяння професійному навчанню, зайнятості і самозайнятості в межах країни.

**МІЖНАРОДНІ І НАЦІОНАЛЬНІ ЗАХОДИ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНИХ
УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ, СПРЯМОВАНІ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ
ПРО ТРУДОВУ МІГРАЦІЮ І ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ ТА ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ МОП
ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ**

МІЖНАРОДНІ ТРИСТОРОННІ ЗАХОДИ

Семінар

**"Виконання національної програми протидії торгівлі людьми шляхом вирішення
проблем ринку праці: Албанія, Молдова, Румунія, Україна"**

Семінар відбувся у січні 2004 року в Міжнародному навчальному центрі МОП (м. Турин). Він був спільно організований Спеціальною програмою дій, спрямованих на боротьбу з примусовою працею (SAP-FL) та Програмою міжнародної міграції (MIGRANT). Це був перший міжнародний захід в рамках Проекту МОП.

Метою семінару було посприяти зміцненню ролі інститутів, що займаються питаннями ринку праці, підвищенню ефективності і покращенню координації діяльності у межах реалізації національних програм протидії торгівлі людьми.

Семінар дав змогу обмінятися досвідом з протидії торгівлі людьми між країнами, що входять до категорії країн походження постраждалих осіб, а також зібрати за круглим столом представників різних структур кожної із країн і визначити, який внесок може зробити кожна сторона, беручи до уваги їхні повноваження і сферу діяльності. У семінарі взяли участь представники Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства у справах сім'ї, дітей та молоді, організацій роботодавців і профспілок, громадських організацій.

Загалом члени робочих груп зазначили такі основні проблеми у галузі протидії торгівлі людьми, що мали місце у 2004 році:

- Більшість національних програм протидії торгівлі людьми потребують актуалізації і повинні зосереджуватися на вирішенні проблеми торгівлі людьми з метою як сексуальної, так і трудової експлуатації;
- Організації роботодавців і працівників не були включені у консультативний процес при підготовці національних програм і недостатньо активно залучені до їх виконання;
- Відсутня систематична інтеграція питань, пов'язаних із протидією торгівлі людьми, у національні стратегії зайнятості і міграційну політику;
- Дані про торгівлю людьми збираються не достатньо активно, тому ця база даних неповна. Більше того, досить рідко відбувається обмін результатами таких досліджень між різними структурами;
- Хоча у всіх країнах працюють притулки для жінок, що постраждали від торгівлі людьми, створені МОМ і національними структурами, механізми залучення мігрантів, що були ошукані чи експлуатовані за кордоном в інших секторах, ніж секс-індустрія, недосконалі або не існують взагалі.

Для вирішення цілого комплексу проблем учасниками семінару були запропоновані такі рекомендації:

- Сприяти розвиткові мереж співпраці на національному та міжнародному рівнях, за підтримки міжнародних агенцій, таких як МОП та інші.
- Вивчення і адаптація позитивного досвіду зарубіжних країн у сфері управління міграційними процесами, оскільки проблема торгівлі людьми повинна вирішуватися в контексті управління міграційними процесами.
- Удосконалення потребують механізми практичного застосування двосторонніх угод про працевлаштування і соціальний захист трудових мігрантів.
- Соціальні партнери і громадські організації повинні бути учасниками заходів, спрямованих на вирішення проблеми торгівлі людьми.
- Розширити контроль за діяльністю приватних агенцій зайнятості (ПАЗ), у першу чергу "прихованих ПАЗ", таких як шлюбні, розважальні, модельні та туристичні агенції. Співпраця правоохоронних органів та інспекторів праці у цій галузі є надзвичайно важливою, оскільки тут перетинаються кримінальні аспекти та питання умов праці.
- Чітко визначити повноваження та відповідальність різних правоохоронних органів стосовно контролю за діяльністю ПАЗ.
- Поліпшити співробітництво між інспекторами праці та правоохоронними органами країн походження та призначення шляхом проведення спільних навчальних та консультативних зустрічей та створення спільних баз даних.
- Проводити контроль за діяльністю ПАЗ такими методами як ліцензування, а згодом і саморегулювання, під наглядом спеціалізованого органу.
- Створити та підтримувати базу даних ПАЗ, роботодавців та мігрантів, яка була б доступна як інспекторам праці, так і органам внутрішніх справ.
- Посольства країн працевлаштування повинні тісніше співпрацювати з правоохоронними, міграційними органами та службою зайнятості для надання потенційним мігрантам правильної інформації та запобігання видачі віз торговцям людьми або їхнім жертвам.
- Поліпшити державне управління щодо переказу коштів шляхом проведення пост-міграційних семінарів щодо інвестування та підприємництва для мігрантів, які повертаються.
- Проводити дослідження з метою заповнення прогалин в інформації про торгівлю людьми та нерегульовану міграцію.
- Здійснювати кампанії інформування громадськості з питань трудової міграції.
- Змінити негативний образ, що асоціюється із постраждалими від торгівлі, шляхом проведення кампаній з інформування громадськості.
- Дослідити причини низького рівня засудження торговців та вжити заходів для поліпшення ситуації.
- Сприяти розвиткові професійного навчання постраждалих від торгівлі людьми.
- Розділити тягар реінтеграції постраждалих між країнами походження та призначення.

Проект МОП в Україні впроваджувався одночасно з іншими проектами МОП в інших країнах з даної проблематики. Серед них була і **Програма AGIS Генерального директорату з питань юстиції, свободи і безпеки "Зміцнення потенціалу в боротьбі з примусовою працею як наслідком торгівлі людьми в Європі"**, що фінансувався Європейською Комісією, Міністерством праці та пенсійного забезпечення Великої Британії (DWP) і впроваджувався Міжнародною організацією праці і Міжнародним центром розвитку міграційної політики. **Німецька агенція розвитку GTZ** (Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit), яка здійснює свою діяльність на замовлення Міністерства економічного співробітництва та розвитку ФРН, також брала участь у впровадженні Проекту.

Метою Проекту було сприяння запобіганню торгівлі людьми з метою експлуатації примусової праці шляхом зміцнення адміністративних важелів у виявленні примусової праці, а також у контролі за діяльністю приватних агентств зайнятості, які часто пов'язані з діяльністю торгівців людьми. З огляду на це, особлива увага була приділена інститутам ринку праці та удосконаленню нормативно-правової бази і правоохоронної системи.

У ряді заходів цього проекту були задіяні і представники національних партнерів з України.

Семінар "Протидія торгівлі людьми та примусовій праці в Європі"

Міжнародний семінар відбувся у липні 2005 р. в Ескоті, Сполучене Королівство. У семінарі взяли участь делегації від урядів Молдови, Німеччини, Польщі, Португалії, Румунії, Сполученого Королівства та України, а також спостерігачі і доповідачі з ОБСЄ, Європолу, Міжнародної асоціації інспекції праці, Міжміністерської делегації з протидії незаконній зайнятості (Франція) та регіонального представництва МБП у Москві (Росія).

Висновки і рекомендації учасників семінару:

- Торгівля людьми і примусова праця у більшості випадків носить транскордонний характер, тому подолання цих явищ суттєво залежить від транскордонного і регіонального співробітництва. Деякі учасники запропонували створення регіональних центрів моніторингу усіх форм торгівлі людьми, які можуть працювати за принципами, аналогічними тим, за якими діють національні органи координації роботи з протидії торгівлі людьми.
- У контексті виявлення постраждалих від торгівлі людьми і осіб, причетних до злочину, важливу роль відіграє налагодження механізму обміну інформацією між країнами призначення і походження постраждалих осіб.
- Для ефективного упередження і виявлення фактів торгівлі людьми було запропоновано розробити критерії, за якими можна було б диференціювати нерегульовану міграцію і торгівлю людьми з метою використання примусової праці.
- Постраждалі від торгівлі людьми часто потрапляють до мереж торговців через контакти, у більшості випадків, з незаконно діючими посередниками з працевлаштування. Тому дуже важливим є розроблення чітких стандартів діяльності приватних агентств зайнятості, механізмів їх моніторингу, а також системи покарання порушників встановлених вимог.

- У багатьох країнах є потреба у перегляді законодавства з протидії торгівлі людьми, яке повинно передбачати покарання не тільки за сексуальну експлуатацію, а й (примусову) трудову експлуатацію як кримінальний злочин.
- З досвіду правоохоронних органів, більшість виявлених фактів торгівлі людьми пов'язані з сексуальною експлуатацією. Тому важливим є зміцнення потенціалу правоохоронних органів у виявленні фактів торгівлі людьми, пов'язаних із примусовою працею. Ситуація у цій сфері дещо ускладнюється обмеженим доступом правоохоронних органів до об'єднань мігрантів у країнах призначення.
- У багатьох представлених країнах в рамках механізмів перенаправлення постраждалих від торгівлі людьми допомога надавалася переважно постраждалим від сексуальної експлуатації, напрацьований дещо менший досвід, а тому є менше можливостей надання допомоги постраждалим від примусової праці, так само як і обмеженою є база даних про такі випадки.
- Проблема виявлення фактів використання примусової праці ускладнюється також і тим, що мігранти не володіють інформацією про свої права і самі не ідентифікують себе як постраждалих від торгівлі людьми і/або примусової праці.

Семінар "Попередження зловживань у сфері набору і працевлаштування працівників-мігрантів"

Цей регіональний семінар відбувся у грудні 2005 року у м. Києві.

У заході взяли участь представники урядових структур, роботодавців та профспілок з усіх країн, де впроваджується проект (Молдова, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Сполучене Королівство, Україна).

Напрацювання учасників – це систематизований успішний досвід різних країн, а також рекомендації щодо розроблення нових моделей моніторингу діяльності у сфері набору і працевлаштування працівників-мігрантів.

Конференція "Боротьба з торгівлею людьми й експлуатацією примусової праці мігрантів у Європі"

У червні 2006 р. українська делегація взяла участь у конференції "Боротьба з торгівлею людьми й експлуатацією примусової праці мігрантів у Європі" (м. Лісабон, Португалія).

Метою конференції було обмінятися досвідом між європейськими країнами, що є країнами походження, транзиту і призначення постраждалих від примусової праці, і де можуть траплятися випадки використання примусової праці у різних секторах економіки. Крім того, конференція сприяла розвитку мереж і довготривалих стратегій, зокрема стосовно попередження торгівлі людьми і скорочення попиту на дешеву й уразливу робочу силу. Важливим було активне залучення соціальних партнерів до діалогу навколо проблеми торгівлі людьми та експлуатації примусової праці. Учасники конференції обговорювали завдання, які постають перед урядом і соціальними партнерами різних країн, з яких походять або які приймають трудових мігрантів.

Виклики для країн походження:

Можливості урядів країн походження трудових мігрантів вирішити проблеми міграції є дуже обмеженими. Спроможність консультувати й інформувати потенційних працівників-мігрантів про процедури міграції, трудове і кримінальне законодавство є недостатньою. Також недостатніми є можливості проведення програм надання матеріальної допомоги для працівників з метою запобігання незаконній міграції.

*Фрідріх Буттлер (МОП/Європа),
Хельга Конрад, Йоган тен Гойзендам (Європейська Комісія)*

Виклики для країн призначення:

Торгівля людьми призводить до соціального демпінгу, тому що мігранти йдуть на роботу, яка не захищена ні трудовим, ні цивільним законодавством, або навіть не визнається як робота. Будь-яке зростання попиту на особливі послуги та роботу у розвинених західних країнах сприяє торгівлі людьми. Негативне ставлення до мігрантів з огляду на їхній правовий статус, їхні культурні особливості призводить до стигматизації, ізоляції та маргіналізації цих мігрантів.

Будь-які кампанії та політики, що проводяться з метою викоренення торгівлі людьми і примусової праці, повинні тісно бути пов'язані з повагою до гідності, прав людини та трудових прав, у тому числі прав на об'єднання в організації.

Виклики для урядів:

Країни походження повинні звернутися до першопричин торгівлі людьми, безробіття, бідності і відсутності перспектив на майбутнє у населення. Робити вони це повинні шляхом проведення економічної та соціальної політики, яка б покращувала ситуацію на національному ринку праці та послаблювала вплив факторів, що змушує мігрувати. А країни призначення повинні нести відповідальність за встановлення ефективної системи контролю та судового переслідування за торгівлю людьми і використання примусової праці.

Виклики для професійних спілок:

Потреба у належному регулюванні міграції робить обов'язковою активну участь професійних спілок у захисті прав працівників-мігрантів, незалежно від їхнього правового статусу у країні призначення. Профспілки у країнах призначення можуть долучатися до надання послуг та підтримки працівникам мігрантам; сприяти створенню зв'язків та співпраці між профспілками у країнах походження і країнах призначення; підтримувати організації працівників-мігрантів, а також проводити кампанії із захисту їхніх прав. Об'єднання в організації набуває різних форм, іноді за підтримки та ініціативи місцевих спілок, як наприклад Європейські спілки працівників-мігрантів; але тим не менш, все ще існує поле для поширення подекуди консервативного ставлення деяких спілок до мігрантів.

В межах профспілкового руху необхідно більше обговорювати ці проблеми та активізувати діяльність, що стосується питань торгівлі людьми і нерегульованої міграції.

Організації роботодавців: обмеження і можливості

Навіть якщо організації роботодавців обізнані щодо питання експлуатації примусової праці, їхня спроможність залучитися до діяльності проти цього явища дуже обмежена такими аспектами:

1. Організації роботодавців представляють бізнес і підприємства у формальному секторі економіки, у той час як експлуатація примусової праці зазвичай відбувається у неформальному секторі економіки;
2. Організації роботодавців і працівників існують не у всіх країнах;
3. Боротьба проти злочинності і судове переслідування за скоєння злочинних дій, пов'язаних з торгівлею людьми та примусовою працею, – це головне завдання держави, а не роботодавців.

Однак організації роботодавців можуть бути залучені до проведення спільних інформаційних кампаній для населення, які мають проводитися разом із професійними спілками, неурядовими організаціями (НУО) та урядами країн походження і призначення. Що стосується поліпшення ситуації на ринках праці у країнах походження, то організації роботодавців можуть допомагати організовувати програми, націлені на покращення можливостей зайнятості, наприклад, для молоді.

Семінар

"Розроблення ефективної політики у сфері трудової міграції"

У грудні 2006 року у м. Москва був проведений міжнародний семінар "Розроблення ефективної політики у сфері трудової міграції", в якому взяла участь делегація з України.

Метою семінару було представити учасникам Посібник ОБСЄ, МОМ, МОП з розроблення ефективної політики трудової міграції у країнах призначення і походження, ознайомити фахівців з питань розроблення міграційної політики і її реалізації з кращими моделями міжнародного практичного досвіду у цій галузі, а також провести обговорення можливостей адаптації рекомендацій, викладених у Посібнику, до особливостей представлених країн.

На семінарі були представлені такі країни як Азербайджан, Бельгія, Білорусь, Вірменія, Іспанія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Російська Федерація, Словенія, Таджикистан, Узбекистан, Україна, Філіппіни та міжнародні організації: Євразійські економічні співтовариства, Міжнародна організація з міграції, Міжнародна організація праці, Міжнародна Конфедерація профспілок, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Рада Європи, ЮНЕСКО.

Рекомендації учасників семінару:

- підсилити усвідомлення і сприйняття позитивних аспектів трудової міграції у суспільстві;
- привести міграційну політику країн СНД у відповідність з міжнародними стандартами, відображеними у відповідних конвенціях, зокрема шляхом їх ратифікації;
- розробити механізми забезпечення країнами походження прав трудових мігрантів за кордоном шляхом зміцнення міжнародного співробітництва;
- розробити національні і міжнародні системи збору статистичних даних про трудову міграцію;
- узаконити механізми організації діалогу і залучення соціальних партнерів у процес формування міграційної політики та її практичної реалізації;
- запровадити політику квотування іноземної робочої сили на основі прогнозних розрахунків потреб ринку праці (для різних за кваліфікаційними вимогами сегментів);
- спростити адміністративні процедури реєстрації трудових мігрантів;
- усунути недоліки національних законодавств щодо регулювання діяльності приватних агентств зайнятості, у тому числі шляхом застосування норм, викладених у Конвенції МОП №181;
- сприяти добровільному прийняттю роботодавцями у різних галузях економіки кодексів професійної етики, які виключають дискримінацію та експлуатацію трудових мігрантів.

НАЦІОНАЛЬНІ ТРИСТОРОННІ СЕМІНАРИ

Семінар

"Політика у галузі трудової міграції, нормативно-правова база та її застосування з метою запобігання торгівлі жінками в Україні"

Національний тристоронній семінар був проведений у березні 2004 року. Метою семінару було висвітлити національний і міжнародний досвід у сфері запобігання торгівлі жінками шляхом впровадження політики трудової міграції, а також розширення можливостей професійного навчання, працевлаштування, розвитку малого підприємництва серед жінок.

У семінарі взяли участь представники урядових структур, соціальних партнерів, громадських та міжнародних організацій, у тому числі експерти МОП з питань міграції, зайнятості, підприємництва та гендерної рівності. Учасники семінару розробили низку рекомендацій до включення у перелік завдань і заходів проекту, а також для реалізації у рамках інших проектів та ініціатив.

Рекомендації учасників семінару:

- Покращити інформаційне забезпечення щодо умов та можливостей працевлаштування за кордоном через ЗМІ, електронні джерела інформації таким чином, щоб інформація була легкодоступною і прозорою.
- Провести низку семінарів з питань, що стосуються трудової міграції, із залученням представників Міністерства праці та соціальної політики, державної служби зайнятості, інших органів державної влади, соціальних партнерів.
- Удосконалити нормативно-правову базу щодо ліцензування посередництва у працевлаштуванні за кордоном з метою запобігання переходу цієї діяльності у неформальний сектор.
- Удосконалити контроль за дотриманням візового режиму громадянами України, що виїждять за кордон, особливо за допомогою туристичних агентств, з метою запобігання нерегульованій трудовій міграції.
- Посилити та заохочувати співпрацю організацій роботодавців, профспілок та інших зацікавлених сторін у виробленні нормативно-правових актів щодо сприяння загальному розвитку економічних передумов для малого підприємництва.
- Сприяти створенню бізнес-центрів, консультаційних пунктів та регулярному проведенню семінарів, орієнтованих на підтримку підприємницької діяльності серед жінок.
- Посилити діяльність щодо приведення у відповідність до потреб ринку праці обсяги та напрями підготовки фахівців і кваліфікованих робітників.

Національний семінар "Національна політика у сфері зовнішньої трудової міграції"

У 2005 році за підтримки Проекту МОП національними експертами було проведено дослідження ситуації у сфері трудової міграції в Україні. Результати огляду були представлені на семінарі "Національна політика у сфері зовнішньої трудової міграції", що відбувся у листопаді того ж року. Для проведення семінару був запрошений фахівець з питань трудової міграції Томас Ачакосо, який представив досвід Філіппін у сфері управління трудовою міграцією і запропонував практичні рекомендації для українських фахівців.

Зокрема, розглядалися такі питання: цілі і складові національної політики трудової міграції; розподіл повноважень та міжвідомча координація, укладання і впровадження двосторонніх угод, захист працівників-мігрантів, маркетингові дослідження зарубіжних ринків праці і розвиток та ін.

Семінар "Сприяння законній внутрішній і зовнішній зайнятості: роль державної служби зайнятості і приватних агентств працевлаштування"

У квітні 2006 р. був проведений Національний семінар "Сприяння законній внутрішній і зовнішній зайнятості: роль державної служби зайнятості і приватних агентств працевлаштування". Його було проведено як частину серії національних і регіональних заходів у рамках проекту МОП AGIS, що фінансувався Європейською Комісією та Департаментом праці і пенсійного забезпечення Великобританії і здійснювався у партнерстві з Міжнародним центром розвитку міграційної політики (МЦРМП), Відень.

Метою семінару було вивчення питання удосконалення нормативно-правової бази щодо регулювання і моніторингу діяльності приватних агентств зайнятості та перспектив ратифікації Україною Конвенції МОП №181 про приватні агентства зайнятості; обговорення діяльності державної служби зайнятості та приватних агентств зайнятості, що здійснюють посередництво у працевлаштуванні за кордоном і кадрових агентств із працевлаштування на внутрішньому ринку праці, обговорення можливих напрямків співробітництва і координації діяльності; а також вивчення міжнародного і зарубіжного досвіду саморегулювання діяльності приватних агентств зайнятості з метою підвищення якості і оперативності надання послуг.

*Беате Андреес (Міжнародна організація праці),
Деніс Пенел (Міжнародна конфедерація приватних агентств
зайнятості), Владислав Єгоров (Міжнародна організація праці)*

Хоча Україна не ратифікувала Конвенцію №181 про приватні агентства зайнятості, цей документ містить основоположні принципи регулювання діяльності приватних посередників на ринку праці, їх взаємодії із державною службою зайнятості, які опираються на вже існуючу передову практику у цій галузі, а тому важливо взяти ці принципи за орієнтир при розробленні національної нормативно-правової бази, що прискорить ратифікацію Конвенції №181 у майбутньому.

Результати

В рамках семінару був ініційований діалог між державною службою зайнятості і рекрутинговими/кадровими агентствами, що надають послуги із підбору персоналу/працевлаштування на національному ринку праці.

В Україні саморегулювання приватних агентств, які надають послуги із підбору персоналу/працевлаштування на національному ринку праці, знаходиться на вищому рівні, хоча і потребує вдосконалення та поширення на більшу кількість приватних посередників. Що стосується суб'єктів господарської діяльності із посередництва у працевлаштуванні за кордоном, зокрема на суші, то таких асоціацій в Україні, які фактично б працювали, іще, на жаль, не існує. Тому у подальшому важливо сприяти налагодженню контактів між структурами, що регулюють сектор приватного посередництва у працевлаштуванні за кордоном із самими суб'єктами цього виду господарської діяльності, заохоченню до саморегулювання їх діяльності (створення об'єднань, запровадження кодексів етичної поведінки тощо).

У відповідь на пропозицію Міністерства праці та соціальної політики за підтримки МОП був проведений огляд системи ліцензування та моніторингу суб'єктів господарської діяльності із посередництва у працевлаштуванні за кордоном, а також аналіз видів та якості послуг ліцензіатів. Звіт про результати огляду містить рекомендації щодо удосконалення у сфері посередництва у працевлаштуванні за кордоном.

Учасники семінару

Семинар "Розроблення національної програми протидії торгівлі людьми"

У липні 2005 року на підтримку національних партнерів у розробленні нової національної програми протидії торгівлі людьми ЮНІСЕФ, Офіс Координатора проектів ОБСЄ в Україні, Проект МОП та Міжнародний жіночий правозахисний центр Ла Страда-Україна спільно з Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту провели навчальний семінар за участі експертів Міжнародного центру міграційної політики (МЦРМП) з розроблення проекту згаданої програми. Базовим документом для роботи був Посібник МЦРМП з розроблення і впровадження національної комплексної програми з протидії торгівлі людьми на основі регіонального передового досвіду, в якому викладені методичні рекомендації до розроблення таких документів і їх ефективного виконання. Були проведені також засідання робочих груп, на яких національні партнери за участі представників міжнародних організацій розробляли проект національної програми.

Важливим було те, що вперше до цієї роботи були залучені представники соціальних партнерів.

Після погодження проекту програми з усіма сторонами програма протидії торгівлі людьми до 2010 року була затверджена Постановою Кабінету міністрів України 7 березня 2007 року. Важливо, що чинна програма зосереджена не лише на усуненні наслідків торгівлі людьми шляхом надання підтримки постраждалим та переслідування і покарання злочинців, а і на першопричинах цього явища, що пов'язані, серед іншого, з трудовою міграцією, в першу чергу її нерегульованою формою, з обмеженістю інформації про шляхи законного виїзду і працевлаштування за кордоном, недостатньою ефективністю системи перенаправлення осіб, що мають намір виїжджати за кордон або мали невдалий досвід поїздок та ін.

Участь у міжнародних та національних заходах фахівців установ і організацій, що задіяні в управлінні міграційними процесами, дала можливість ознайомитися з міжнародними принципами і підходами до вирішення питань, пов'язаних із урегулюванням трудової міграції і подоланням торгівлі людьми, зарубіжним передовим досвідом, а також сприяла налагодженню транскордонних контактів. Це також забезпечило доступ до нових актуальних напрацювань з метою їх засвоєння і адаптації до національних особливостей.

У лютому 2008 року для представників установ і організацій, задіяних у виконанні Програми протидії торгівлі людьми до 2010 року, був проведений тренінг **"Розробка комплексної інформаційної кампанії мотивації до внутрішньої зайнятості та попередження нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми"**

Учасники тренінгу, опираючись на інформацію про методи розроблення і проведення інформаційних кампаній соціального спрямування, розробили рекомендації щодо визначення цільових аудиторій населення, шляхів найбільш ефективного донесення інформації, змісту інформаційних повідомлень та ін.

Семінар "Політика у сфері трудової міграції. Національне законодавство та міжнародні стандарти, практика зарубіжних країн"

Захід був проведений у жовтні 2008 р. спільно Проектом МОП, Інститутом законодавства Верховної Ради України та Міністерством праці та соціальної політики України за підтримки Комітету соціальної політики і праці Верховної Ради України.

Під час семінару обговорювалися питання вдосконалення національного законодавства щодо трудової міграції, принципи, закладені в конвенціях МОП про працівників-мігрантів № 97 і 143, роль соціальних партнерів у діалозі з питань трудової міграції та ін. Експерти Інституту законодавства представили результати аналізу національного законодавства щодо міграції на відповідність згаданим конвенціям МОП, проведеного за підтримки Проекту МОП, та обговорили напрацьовані рекомендації з учасниками семінару.

Національний контекст

На даний час Україна не має вичерпних даних про масштаби трудової еміграції з України, і часто вживані цифри - 3-5 мільйонів українців, що працюють за кордоном, - не є достатніми для розроблення адекватної міграційної політики. Дефіцит робочої сили зростає, що зумовлено як трудовою еміграцією, так і скороченням чисельності населення: якщо у 1990 році населення України складало 53 млн. осіб, то у 2000 році його кількість була уже 48 млн., у 2007 – 46,5 млн., а за прогнозами, у 2025 році чисельність населення може скоротитися до 37 млн. На фоні різниці в розмірі оплати праці в Україні і східноєвропейських країнах (1:4) та західноєвропейських країнах (1:8), навряд чи є дієві стимули для трудових емігрантів повертатися в Україну. Пройде досить багато часу, поки інвестиції в нові технології і модернізація виробництва обумовлять підвищення продуктивності і відповідно оплати праці. На цьому фоні підсилюється дія факторів, що стимулює імміграцію в Україну. Масштаби трудової імміграції – від 80 до 200 тисяч – значно менші за масштаби трудової еміграції, що знову ж таки призводитиме до дефіциту робочої сили в країні. Так чи інакше, об'єктивною ставатиме необхідність залучення іноземної робочої сили.

Головні висновки:

1. За результатами аналізу можна зробити висновок, що національне законодавство з питань міграції має ряд прогалин у світлі міжнародних стандартів МОП щодо працівників-мігрантів, але ратифікація конвенцій МОП № 97 і 143 може стати найбільш вагомим кроком на шляху удосконалення національного законодавства і системи управління міграційними процесами;

2. У ході вдосконалення законодавства і системи управління міграційними процесами важливо чітко з'ясувати ряд аспектів: яка роль і вплив трудової міграції на ситуацію в Україні, яка концепція лежить в основі міграційної політики і в основі дискусій навколо її змісту, який підхід буде застосований: контролю, управління чи регулювання трудової міграції.

3. Важливе значення має те, що функції з регулювання процесів трудової міграції покладені на Міністерство праці та соціальної політики, що свідчить про застосування підходу до врегулювання процесів трудової міграції у контексті ринку праці та політики зайнятості. Такий підхід відповідає принципам, викладеним у стандартах МОП.
4. При аналізі впливу трудової міграції на ситуацію в Україні важливо враховувати фактори, що становлять загрозу, і фактори, що приносять вигоди. Важливо також зауважити, що терміни «нелегальний мігрант» і «нелегальна міграція», на відміну від «мігрант із неврегульованим статусом» і «неврегульована міграція», суперечать духу Загальної декларації про права людини та інших міжнародних документів. Жодна людина, від свого народження, набуває прав людини і не може бути нелегальною.
5. Учасники діалогу з питань міграційної політики мають визначитися щодо ролі держави в економіці і суспільстві. Держава має виконувати виключно функцію контролю і управління, чи держава має виступати регулятором, посередником між різними інтересами, секторами, соціальними групами у ринковій економіці, соціальних процесах та ін.
6. Одним із важливих завдань є більш активне залучення соціальних партнерів в обговорення питання врегулювання міграційних процесів. Соціальні партнери в свою чергу мають бути фахово підготовлені до конструктивного діалогу з метою консолідації позиції трьох сторін. Це є першочерговою передумовою ефективного управління міграційними процесами. Другим кроком має стати розроблення узгодженої національної міграційної політики, яка визначатиме, що має бути зроблено, ким, як і коли. Третім кроком має бути створення ефективної системи управління, механізмів впровадження політики.
7. За таких умов Україна матиме можливість максимізувати вигоди від трудової міграції і усунути дію факторів, у результаті яких Україна виступає країною походження дешевої робочої сили для Західної Європи, що призводить до руйнування трудового потенціалу держави. Крім того, важливо також визнати, що в перспективі дедалі більш відчутною буде потреба в залученні іноземної робочої сили, а тому необхідно усунути «вороже» ставлення до трудових іммігрантів і жорсткі обмеження у процесі їх залучення до національного ринку праці. Несправедливим є намагання захищати права трудових емігрантів з України під час їх перебування за кордоном і при цьому обмежувати права іноземців, які працевлаштовуються в Україні. А для того, щоб упередити збільшення масштабів неврегульованої трудової імміграції і порушення прав трудових іммігрантів, важливо розробити механізми оцінки рівня кваліфікації іммігрантів, їх відповідності національним стандартам і потребам ринку праці, забезпечити підтримку з інтеграції іммігрантів у ринок праці, у тому числі з урахуванням мовних бар'єрів та ін.

під час їх перебування за кордоном і при цьому обмежувати права іноземців, які працевлаштовуються в Україні. А для того, щоб упередити збільшення масштабів неврегульованої трудової імміграції і порушення прав трудових іммігрантів, важливо розробити механізми оцінки рівня кваліфікації іммігрантів, їх відповідності національним стандартам і потребам ринку праці, забезпечити підтримку з інтеграції іммігрантів у ринок праці, у тому числі з урахуванням мовних бар'єрів та ін.

Прогнозування стану ринку праці як інструмент попередження неврегульованої трудової міграції

У квітні 2008 року в Україні відбувся круглий стіл за участю експерта МОП, під час якого обговорювалися потреби української сторони у прогнозуванні показників щодо стану ринку праці; було проаналізовано наявні дані, необхідні для прогнозування та визначено найбільш доречну методологію прогнозування.

За підтримки Проекту МОП два національні експерти з прогнозування взяли участь у тренінгу «Прогнозування перспективних потреб у робочій силі» в Бюро статистики США, Вашингтон.

Подальша робота з розроблення моделі прогнозування у розрізі професій і за видами економічної діяльності з розбивкою за статтю і віком – на національному рівні – проводилася за підтримки Департаменту з оцінки тенденцій у сфері зайнятості Офісу МОП для країн Європи та Середньої Азії, Регіонального офісу МОП для країн Центральної і Східної Європи, Проекту «Протидія торгівлі людьми з України за допомогою інструментів ринку праці», що фінансується Європейською Комісією.

Прогнозування на основі розробленої моделі дадуть змогу вдосконалити такі напрями діяльності в Україні:

- 1) удосконалення стратегії освіти і професійного навчання з урахуванням стану ринку праці;
- 2) удосконалення системи професійної орієнтації випускників шкіл з метою вибору ними і здобуття перспективних професій;
- 3) задоволення потреб у професійній підготовці та перепідготовці безробітних і осіб, що можуть підлягати звільненню;
- 4) стимулювання мобільності робочої сили в межах України;
- 5) визначення потреб у залученні іноземної робочої сили;
- 6) розроблення і впровадження програм повернення трудових мігрантів та ін.

СПІВРОБІТНИЦТВО
МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ТА
МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ
В УКРАЇНІ

У 2005 році Проект МОП, Програма МОП/ІПЕК з викоренення найгірших форми дитячої праці та Міжнародна організація з міграції, Представництво в Україні, підписали **Меморандум про взаєморозуміння**, що визначає сфери співробітництва між сторонами у таких напрямках:

- Попередження торгівлі людьми з метою сексуальної і трудової експлуатації;
- Поширення інформації про трудову міграцію та її вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні як країну походження трудових мігрантів;
- Підвищення рівня обізнаності населення про торгівлю людьми, особливо жінками і дітьми, та про примусову працю;
- Сприяння розширенню можливостей уряду, соціальних партнерів, неурядових організацій в Україні щодо розроблення і впровадження заходів з протидії торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми;
- Спільне проведення круглих столів, семінарів, тренінгів для національних партнерів;
- Розроблення і поширення навчальних матеріалів та інших публікацій;
- Розроблення і впровадження спільних ініціатив, спрямованих на боротьбу з торгівлею людьми і нерегульованою трудовою міграцією.

Цей документ став основою для тісного співробітництва між двома організаціями в Україні та впровадження спільних ініціатив для профспілкових організацій, державної служби зайнятості та ін.

**НАПРАЦЮВАННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ РОБОТИ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ
ІЗ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ І РОЗШИРЕННЯ
МЕТОДИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕВРЕГУЛЬОВАНОЇ
ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ І ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

Державна служба зайнятості України (ДСЗ) створена для реалізації державної політики зайнятості населення, професійної орієнтації, підготовки і перепідготовки, працевлаштування та соціальної підтримки тимчасово не працюючих громадян. Завдяки розгалуженій системі з близько 650 центрів зайнятості базового рівня (районних, міських), безперешкодний доступ до послуг ДСЗ мають всі громадяни України.

Основні напрямки роботи ДСЗ:

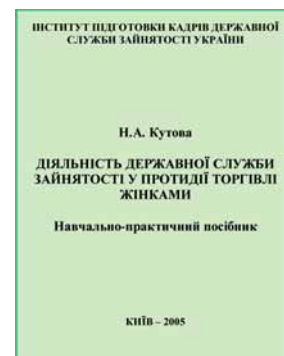
- надає допомогу громадянам у підборі підходящої роботи і роботодавцям – у підборі необхідних працівників;
- здійснює комплекс заходів з професійної орієнтації молоді, працівників, які бажають змінити професію або місце роботи, незайнятому населенню;
- реєструє безробітних і надає їм у межах своєї компетенції допомогу: сприяє створенню вільних робочих місць для безробітних, підтримує їх підприємницькі ініціативи, залучає до тимчасових, оплачуваних громадських робіт, навчання техніці пошуку роботи, надає безробітним грошову допомогу;
- організує при потребі професійну підготовку і перепідготовку безробітних;
- реалізує інші заходи державної політики зайнятості: з забезпечення гендерної рівності у сфері праці, запобігання зовнішній нерегульованій трудовій міграції, протидії економічній експлуатації дітей тощо;
- допомагає реалізовувати трудові права окремим категоріям населення, які потребують додаткового соціального захисту: молодь, діти-сироти, інваліди, шукачі роботи, які проживають у сільській місцевості, особи, звільнені після відбуття покарання, довготривалі безробітні тощо.

Державна служба зайнятості, враховуючи її розгалужену мережу, доступ до уразливих груп населення, широкий спектр послуг для осіб, шукають роботу та інших, а також маючи співпрацю з роботодавцями на всіх рівнях, є стратегічним партнером у сфері протидії торгівлі людьми. Зокрема, ДСЗ має можливість проведення роз'яснювальної роботи серед населення про ризики нерегульованої трудової міграції, можливість внутрішньої зайнятості, надання послуг із соціально-економічної реінтеграції постраждалих від торгівлі людьми та ін.

В рамках Проекту МОП та у співпраці з міжнародними організаціями, зокрема МОМ та ін., було проведено роботу з підвищення рівня обізнаності фахівців ДСЗ про трудову міграцію, торгівлю людьми, особливості роботи з потенційними мігрантами та постраждалими від торгівлі людьми, напрацьовані методичні і інформаційні матеріали для використання у роботі з населенням.

На національному рівні робота з впровадження нових форм роботи з населенням в рамках надання послуг державною службою зайнятості проводилася з урахуванням досвіду, що напрацьовувався в рамках Проекту МОП у пілотному регіоні – Чернівецькій області, де головним партнером виступала Чернівецька обласна служба зайнятості, про що мова буде йти далі.

На основі напрацювань учасників семінару "Методи роботи Державної служби зайнятості, місцевих органів влади та соціальних партнерів у запобіганні торгівлі жінками", що був проведений у грудні 2004 р. у м. Чернівці, для більш масового поширення інформації про проблему торгівлі жінками серед фахівців державної служби зайнятості за підтримки Проекту МОП був розроблений навчальний модуль "Діяльність державної служби зайнятості у протидії торгівлі жінками". Він був запроваджений у навчальні програми підвищення кваліфікації працівників державної служби зайнятості Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ).

Спільна ініціатива МОП і МОМ

"Розбудова спроможності державної служби зайнятості в урегулюванні трудової міграції, протидії торгівлі людьми і викорененні дитячої праці"

У 2006 році Проект МОП розробив ініціативу щодо спільної діяльності Проекту, Програми МОП/ШЕК та Міжнародної організації з міграції, зосередженої на розширенні впливу державної служби зайнятості на вирішення проблем нерегульованої трудової міграції, протидії торгівлі людьми і викорененні дитячої праці.

На першому етапі співпраці у грудні 2006 року за підтримки МОП і МОМ у співпраці з Державним центром зайнятості проведено семінар **"Попередження нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми в контексті діяльності державної служби зайнятості і багатосторонньої взаємодії"** і тренінг **"Методи роботи державної служби зайнятості з населенням у контексті попередження нерегульованої міграції і протидії торгівлі людьми"**.

Метою заходів було представити досвід Чернівецької обласної служби зайнятості в рамках Пілотного проекту МОП, досвід служб зайнятості інших областей, напрацьований в рамках співпраці з МОМ, та розробити рекомендації щодо системи роботи ДСЗ і іншими сторонами в рамках діяльності з протидії торгівлі людьми. Пропозиції учасників і зауваження лягли в основу навчального посібника МОП і МОМ **"Діяльність державної служби зайнятості з попередження нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці"** (далі "Навчальний посібник МОП/МОМ для служби зайнятості").

Після цього протягом 2007 року в рамках Проекту МОП "Протидія торгівлі людьми за допомогою інструментів ринку праці" були проведені міжобласні семінари для спеціалістів центрів зайнятості, під час яких були відпрацьовані методи роботи з потенційними мігрантами і постраждалими від торгівлі людьми. В подальшому вони лягли в основу Навчального посібника МОП/МОМ для служби зайнятості.

Національний семінар "Попередження нерегульованої трудової міграції і протидія торгівлі людьми: досвід державної служби зайнятості і подальші перспективи"

Національний семінар проведений у грудні 2007 р. МОП і МОП у співпраці з ДЦЗ за участі представників Державного центру зайнятості, Республіканського центру зайнятості АРК, всіх обласних центрів зайнятості, міських центрів зайнятості м. Севастополь та м. Київ, партнерських неурядових організацій, а також міжнародних організацій.

В ході цього семінару:

- Підведені підсумки за результатами впровадження проєктів Міжнародної організації праці та Міжнародної організації з міграції у співпраці з центрами зайнятості пілотних областей.
- Представлено сигнальний варіант Навчального посібника МОП/МОМ "Діяльність державної служби зайнятості із попередження нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці".
- Обговорено напрацьований досвід і розроблено рекомендації щодо удосконалення спільної роботи на майбутнє.

Впровадження системної роботи державної служби зайнятості з попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми в Україні

Основним методологічним інструментом організації роботи центрів зайнятості, підвищення її ефективності є Єдина технологія – система виробничих процедур та операцій, які здійснюють спеціалісти центрів зайнятості при наданні соціальних послуг клієнтам.

Наразі триває доопрацювання нової редакції **Єдиної технології надання соціальних послуг центрами зайнятості України (ЄТНАСП)**, яка містить тематичні розділи, що передбачають здійснення спеціальних заходів з запобігання нерегульованій міграції, торгівлі людьми та економічній експлуатації дітей. Вони включають такі форми роботи державної служби зайнятості, як консультування клієнтів щодо ризиків нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми, налагодження співпраці з неурядовими організаціями та місцевими органами виконавчої влади для перенаправлення осіб із цільової групи з метою надання необхідних інформаційних та інших послуг, а також надання послуг потерпим від торгівлі людьми з метою їх соціально-економічної реінтеграції; роз'яснення проблеми дитячої праці, надання допомоги дітям, вилученим із найгірших форм дитячої праці.

Завдяки включенню тематичних розділів до Єдиної технології, де описуються напрямки і методи роботи центрів зайнятості з населенням у контексті попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі, відпрацьовані на рівні областей, така робота набуває системного характеру в загальнонаціональному масштабі.

Для забезпечення ефективності подальшої роботи і підготовки фахівців ЦЗ, з метою деталізації та змістовного наповнення заходів (з запобігання нерегульованої міграції та економічної експлуатації дітей), передбачених Єдиною технологією, за ініціативи та фінансової підтримки Проекту МОП і Міжнародної організації з міграції був підготовлений та виданий Навчальний посібник "Діяльність державної служби зайнятості з попередження нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці".

Всі центри зайнятості забезпечені Посібником для використання у практичній роботі. Він також розміщений на порталі ДСЗ, що забезпечить широкий доступ до матеріалів.

На виконання завдань Державної програми протидії торгівлі людьми до 2010 року ІПКДСЗУ розробив навчальні програми з питань ролі державної служби зайнятості і протидії торгівлі людьми для фахівців ДСЗ, за якими будуть навчатися представники всіх центрів зайнятості.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Спільна ініціатива Проекту МОП, Офісу координатора проектів ОБСЄ в Україні та Міжнародного жіночого правозахисного центру Ла Страда - Україна

Проект МОП, Офіс координатора проектів ОБСЄ в Україні та Міжнародний жіночий правозахисний центр "Ла Страда - Україна" впровадили спільну ініціативу з розроблення навчально-інформаційного посібника "Трудова міграція та протидія торгівлі людьми: законодавчі та нормативні акти".

Посібник містить інформацію для спеціалістів про тенденції трудової міграції у світі і в Україні, опис відповідних міжнародних документів щодо регулювання трудової міграції і протидії торгівлі людьми, а також законодавство України і 25 країн призначення трудових мігрантів з України про процедури, пов'язані з трудовою міграцією і працевлаштуванням.

Посібник був розповсюджений серед відповідних державних установ, місцевих центрів зайнятості по всій Україні, профспілкових об'єднань та неурядових організацій (НУО), що займаються питаннями протидії торгівлі людьми, центрів консультування мігрантів МОМ та ін. Для більш широкого доступу до цього видання, його електронна версія була розміщена на веб-сайті ДСЗ.

У результаті цієї ініціативи забезпечено широкий доступ відповідних структур та їх клієнтів до бази даних законодавства зарубіжних країн у сфері міграції та зайнятості з метою підвищення обізнаності потенційних мігрантів про їхні права та обов'язки, а також ризики щодо торгівлі людьми. Публікація заповнила прогалину в інформаційній базі, яка використовується в ході роботи з населенням з метою запобігання торгівлі людьми.

У ході реалізації Проекту МОП було також виготовлено україномовну версію документального фільму МОП "Куплені та продані" про проблеми торгівлі людьми і примусової праці. Фільм використовується під час інформаційних кампаній і навчальних семінарів; копії фільму передані в державні установи, громадські організації для сприяння підвищенню рівня обізнаності населення із проблемою торгівлі людьми.

За фінансової та експертної підтримки Проекту МОП було розроблено і протестовано сценарій рекламного відеоролика соціального спрямування на тему ризиків нерегульованої міграції і переваг внутрішньої зайнятості. Він покликаний привернути увагу глядачів до ризиків зовнішньої трудової міграції, зокрема нерегульованої, та можливостей державної служби зайнятості надати потенційним мігрантам допомогу у працевлаштуванні в Україні. За підтримки державної служби зайнятості відеоролик **"Не дивись на роботу за кордоном крізь рожеві окуляри"** було знято і забезпечено його регулярну трансляцію на 180 вітчизняних телеканалах упродовж 2007 і 2008 рр.

Підсилення ролі профспілок у сфері попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми

Спільна ініціатива МОП і МОМ

"Розбудова спроможності профспілок у попередженні нерегульованої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та викорененні дитячої праці"

Ініціатива була впроваджена протягом 2005–2007 років Проектом МОП, програмою МОП/ШЕК і МОМ. В її рамках було проведено 5 міжобласних семінарів для представників профспілкових організацій – Федерації профспілок України (ФПУ), Конфедерації вільних профспілок України (КВПУ), Всеукраїнського об'єднання солідарності трудівників (ВОСТ) із таких областей: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська, Черкаська.

Федерація профспілок України (ФПУ)

Федерація професійних спілок України є всеукраїнським добровільним об'єднанням профспілок, які мають статус всеукраїнських, регіональних, та об'єднань організацій профспілок Криму, в областях та місті Києві. ФПУ представляє і захищає права й інтереси своїх членських організацій та консолідовані інтереси членів профспілок. Всеукраїнські профспілки і територіальні об'єднання організацій профспілок представляють і захищають трудові та соціально-економічні права й інтереси членів профспілок.

ФПУ включає 46 всеукраїнських галузевих профспілок та 27 регіональних об'єднань і є членською організацією Міжнародної конфедерації профспілок.

Конфедерація вільних профспілок України (КВПУ)

Конфедерація вільних профспілок України створена у грудні 1998 року з метою охорони та захисту трудових прав і соціально-економічних інтересів членів профспілкових організацій, що входять до КВПУ.

КВПУ об'єднує всеукраїнські незалежні профспілки, створені за фаховим чи галузевим принципом, та локальні незалежні профспілки і їхні об'єднання різних рівнів — від місцевого до всеукраїнського. КВПУ є членською організацією Міжнародної конфедерації профспілок.

Всеукраїнське об'єднання солідарності трудівників (ВОСТ)

Всеукраїнське об'єднання солідарності трудівників зареєстроване як національна профспілкова організація у 1991 році. До складу ВОСТ входять 3 галузеві і 5 регіональних профспілок. Кількість членів ВОСТ-150 000 осіб. ВОСТ є членською організацією Міжнародної конфедерації профспілок.

Метою семінарів було сприяння більш активному залученню профспілок до заходів із протидії торгівлі людьми, зокрема жінками і дітьми, через розвиток потенціалу профспілок України у розробленні і впровадженні заходів у цій сфері на місцевому, національному та міжнародному рівні.

Основні завдання, які були виконані під час семінарів:

- надання вичерпної інформації профспілковим діячам з питань регулювання трудової міграції, проблеми торгівлі людьми, шляхів ліквідації найгірших форм праці дітей (НФПД) і примусової праці;
- визначення можливостей і потреб профспілок у контексті вжиття заходів з протидії торгівлі людьми, НФПД та участі в регулюванні трудової міграції;
- розроблення рекомендацій до плану дій профспілок з протидії торгівлі людьми з урахуванням стратегії національної програми з протидії торгівлі людьми;
- поширення інформації про трудову міграцію і торгівлю людьми та НФПД серед членів профспілок і членів їхніх родин через профспілкові засоби інформації, індивідуальне консультування.

Цикл заходів був завершений національним семінаром у жовтні 2005 р., під час якого представники профспілкових організацій доопрацювали рекомендації учасників міжобласних семінарів, на основі яких був розроблений проект комплексного плану дій профспілок із протидії торгівлі людьми і ліквідації дитячої праці.

У червні 2006 р. було проведено прес-конференцію та презентацію Звіту спільної ініціативи МОП/МОМ **"Розбудова спроможності професійних спілок у регулюванні трудової міграції, протидії торгівлі людьми та викоренення найгірших форм дитячої праці"**. Звіт містить детальні рекомендації для професійних спілок стосовно сприяння вирішенню зазначених вище проблем. Після прес-конференції відбувся одноденний семінар для голів галузевих профспілок – членів ФПУ, представників КВПУ та ВОСТ.

Досягнуті результати

Всього навчання на семінарах пройшли більше 100 профспілкових діячів із 12 областей України та центральних апаратів профспілок.

Заходи, проведені в рамках проекту, дали поштовх до більш активної участі профспілок у діяльності з попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми.

Необхідно зауважити, що ставлення до ролі профспілок у протидії торгівлі людьми було змінено на таке, що діяльність профспілок безпосередньо впливає на вирішення проблем у сфері нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми і що на даному етапі нагальною є потреба у проведенні більш системної роботи на всіх рівнях (від міжнародного до місцевого).

Прикладом визнання важливої ролі профспілок у цій сфері стала постанова Президії ФПУ від 21.09.2006 р. **"Про позицію Федерації профспілок України щодо захисту трудових мігрантів з України та запобігання торгівлі людьми"**. На її виконання був вивчений і проаналізований досвід міжнародних та національних організацій, які займаються проблемами трудової міграції для визначення можливостей співробітництва; вивчено зарубіжну практику регулювання питань захисту трудових і соціально-економічних прав працівників-мігрантів. З 2008 року на сайті ФПУ функціонує окрема сторінка для висвітлення нормативно-правової бази з питань трудової міграції, можливостей захисту мігрантами своїх прав під час перебування за кордоном.

Згідно з Постановою Президії ФПУ від 17 жовтня 2007 року, в якій зазначається, що профспілки не можуть стояти осторонь проблем трудящих-мігрантів, на найближчі роки визначені такі пріоритети для практичної роботи:

- надання інформаційно-консультаційних послуг профспілковим організаціям та членам профспілок з питань міграції і торгівлі людьми;
- проведення навчальних семінарів з питання "Місія та роль профспілок у вирішенні проблем трудової міграції";

- поглиблення співпраці з міжнародними та неурядовими організаціями;
- активізація двосторонніх контактів з профспілками й профоб'єднаннями країн, до яких спрямовуються найбільші потоки трудящих-мігрантів з України, з метою визначення форм співпраці для їх захисту;
- організація за підтримки міжнародних і неурядових організацій навчання регіональних представників з питань правової та колективної роботи з метою включення в їхню роботу питань консультування трудящих-мігрантів.

Таким чином Федерацією профспілок підготовлена база для подальшої практичної роботи, в першу чергу, на рівні регіонів, де переважно і проживають потенційні постраждалі від торгівлі людьми і трудові мігранти.

Тренерські команди КВПУ і ВОСТ проводять роз'яснювальну роботу серед членів профспілок щодо ризиків нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми. Відомі випадки упередження потрапляння осіб, що отримали пропозицію працевлаштуватися за кордоном, у скрутне становище у зв'язку з недостовірною інформацією, яка їм надавалася.

У 2007 році з ініціативи профспілкових об'єднань МОП і МОМ надали технічну і експертну підтримку у проведенні тренінгу для тренерської команди КВПУ з проведення роз'яснювальної роботи серед членів профспілок.

Також був проведений спільно із ВОСТ та у співпраці з Міжнародною конфедерацією профспілок круглий стіл **"Нерегульована трудова міграція, торгівля людьми, неформальна економіка: ініціативи профспілок у відповідь"**.

Захід був присвячений визначенню стратегії і розробленню плану дій профспілок на 2008 рік у сфері попередження нерегульованої трудової міграції, торгівлі людьми, захисту прав трудових мігрантів та шляхів їх залучення до лав профспілок. В обговореннях взяли участь представники українських профспілкових об'єднань, зокрема ФПУ, КВПУ, ВОСТ, які є членами Міжнародної конфедерації профспілок, а також представники МОП, МОМ, профспілкових об'єднань Литви, Офісу координатора проектів ОБСЄ в Україні, Регіонального представництва Фонду Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі, Посольства Іспанії в Україні та Міжнародного жіночого правозахисного центру "Ла Страда –Україна".

Під час заходу був підписаний Договір про співпрацю між профспілковими об'єднаннями Литви та України, в тому числі щодо захисту прав працівників-мігрантів під час їх перебування за кордоном.

Підсилення ролі роботодавців та їхніх об'єднань у сфері попередження нерегульованої трудової міграції і протидії торгівлі людьми

Організації роботодавців як сторона соціального діалогу безпосередньо задіяні в розробленні економічної і соціальної політики держави, важко перецінити їхнє значення у вжитті заходів, спрямованих на попередження нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми на основі тристоронніх відносин. В рамках Проекту МОП та Програми МОП/ШЕК було ініційовано діалог з об'єднаннями роботодавців щодо їх ролі і вирішенні проблем торгівлі людьми і дитячої праці.

Федерація роботодавців України (ФРУ)

ФРУ – всеукраїнське об'єднання, яке представляє інтереси роботодавців в соціально-трудових відносинах на національному рівні. ФРУ є членом Міжнародної організації роботодавців і представляє інтереси українських роботодавців в Міжнародній організації праці. Представники Федерації беруть активну участь у міжнародних проектах, в тому числі з питань сприяння реалізації основних принципів та прав у світі праці, викоренення найгірших форм дитячої праці, недискримінації на робочому місці, реалізації гендерної політики; запобігання торгівлі людьми, профілактики ВІЛ/СНІДу на робочому місці та розвитку соціального діалогу на ринку праці.

Конфедерація роботодавців України (КРУ)

Основною метою створення та діяльності Конфедерації є представництво і захист інтересів роботодавців та їх об'єднань у економічних та соціально-трудових відносинах, захист їх законних прав та інтересів, координація та консолідація дій членів Конфедерації для досягнення позитивних результатів їхньої діяльності та посилення їх впливу на процес формування соціально-економічної політики, вдосконалення соціально-трудових відносин та розвитку соціального партнерства в Україні.

Всеукраїнська асоціація роботодавців (ВАР)

Засновниками асоціації стали 15 організацій роботодавців з 13 областей України та м. Києва. Метою діяльності асоціації є представництво та захист прав і законних інтересів організацій роботодавців – членських організацій Асоціації – в економічних, соціально-трудових та інших відносинах, а також координація та консолідація дій членських організацій, посилення їх впливу на формування соціально-економічної політики, вдосконалення соціально-трудових відносин та розвитку соціального діалогу в Україні.

Міжнародний семінар
"Розбудова можливостей організацій роботодавців у подоланні торгівлі людьми та викорененні найгірших форм дитячої праці"

Захід був проведений у грудні 2006 року у співпраці з Програмою МОП-ІПЕК в Україні у відповідь на пропозицію Федерації роботодавців. На семінарі були представлені Федерація роботодавців України і Всеукраїнська асоціація роботодавців.

Метою заходу було підвищити рівень обізнаності роботодавців та представників їхніх об'єднань про дитячу працю, економічні і соціальні наслідки нерегульованої трудової міграції і торгівлі людьми та обговорити місце і роль роботодавців і їхніх об'єднань у вирішенні проблем дитячої праці і торгівлі людьми.

За результатами обговорень учасники прийняли резолюцію "Про спільні дії роботодавців щодо можливостей подолання торгівлі людьми та викоренення найгірших форм дитячої праці"

РЕЗОЛЮЦІЯ

"Про спільні дії роботодавців щодо можливостей подолання торгівлі людьми та викоренення найгірших форм дитячої праці"

м. Київ

4 грудня 2006 року

Учасники міжнародного семінару "Розбудова можливостей організацій роботодавців у подоланні торгівлі людьми та викорененні найгірших форм дитячої праці" відзначають, що проблеми боротьби з торгівлею людьми і викоренення найгірших форм дитячої праці на сьогоднішній день є актуальними як для України, так і для всього світового співтовариства.

Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати чітку політику держави, яка має ґрунтуватися на принципах соціального діалогу із активним залученням відповідних структур громадянського суспільства.

Права та обов'язки, надані законодавством України організаціям роботодавців та їх об'єднанням, дозволяють безпосередньо і опосередковано брати участь у заходах із протидії торгівлі людьми та сприяти викорененню в Україні найгірших форм дитячої праці.

Саме тому залучення організацій роботодавців та їх об'єднань до формування ефективної державної соціальної політики щодо викоренення таких негативних явищ, як торгівля людьми та дитяча праця, є нагальною необхідністю сьогодні і має вирішуватися у поєднанні зусиль уряду та соціальних партнерів як на регіональному, галузевому, так і на національному та міжнародному рівнях шляхом розвитку таких механізмів співпраці:

- вироблення рекомендацій щодо створення привабливого внутрішнього ринку праці, посилення мотивації до легальної внутрішньої зайнятості;
- встановлення гнучких гарантій у сфері праці, які забезпечуватимуть передумови сталого економічного розвитку України;

- аналіз перспектив ратифікації Україною міжнародних стандартів у сфері праці;
- вивчення специфіки процесів приєднання України до міжнародних договорів, якими регулюються питання трудової міграції;
- формування механізмів участі організацій роботодавців у розвитку інституту ліцензування господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні громадян України за кордоном з метою посилення їх соціального захисту та запобігання торгівлі людьми;
- врахування при укладенні колективних договорів і угод питань щодо попередження торгівлі дітьми та недопущення використання дитячої праці, особливо у її найгірших формах;
- налагодження міжнародних зв'язків з організаціями роботодавців інших країн для збільшення впливу інформаційних кампаній у контексті запобігання торгівлі людьми, викоренення найгірших форм дитячої праці та отримання позитивного досвіду їх діяльності у цій сфері.

Для роботодавців та їх об'єднань першочерговими і актуальними завданнями, спрямованими на вирішення нагальних проблем у сфері використання дитячої праці та протидії торгівлі людьми, є:

- дотримання норм міжнародного та національного права, які встановлюють мінімальний вік прийому на роботу і забороняють використання дитячої праці, особливо у її найгірших формах;
- сприяння формуванню національної політики у сфері зайнятості, соціально-трудоких відносин, трудової міграції та протидії торгівлі людьми з урахуванням міжнародного досвіду;
- визначення напрямків діяльності соціальних партнерів та ролі організацій роботодавців у протидії торгівлі людьми та викорененні найгірших форм дитячої праці;
- підвищення інформованості своїх членів щодо економічних і соціальних наслідків торгівлі людьми та залучення дітей до найгірших форм дитячої праці, включаючи торгівлю дітьми;
- проведення інформаційних кампаній роботодавцями та їх об'єднаннями в засобах масової інформації, які б були спрямовані на протидію торгівлі людьми та викоренення найгірших форм дитячої праці.

З огляду на зазначене, учасники міжнародного семінару "Розбудова можливостей організацій роботодавців у подоланні торгівлі людьми та викорененні найгірших форм дитячої праці":

- підтримують активну участь всіх громадських інститутів, які займаються питаннями протидії торгівлі людьми та в подальшому активно співпрацюватимуть з ними.
- вважають, що перспективи подальшого регулювання питань трудової міграції та праці дітей полягають у більш активній участі організацій роботодавців та їх об'єднань у законотворчому процесі, спрямованому на викоренення дитячої праці та протидію торгівлі людьми, а також у реалізації соціально-економічних програм, спрямованих на попередження цих явищ, та сприянні підвищенню рівня обізнаності населення про окреслені проблеми.

Тренінг

"Розбудова можливостей організацій роботодавців у подоланні торгівлі людьми та викорененні найгірших форм дитячої праці"

У лютому 2007 р., у співпраці з Програмою МОП-ШПЕК в Україні та Всеукраїнською асоціацією роботодавців був проведений тренінг **"Розбудова можливостей організацій роботодавців у подоланні торгівлі людьми та викорененні найгірших форм дитячої праці"** для представників об'єднань роботодавців.

Метою семінару було навчання роботодавців та представників їхніх об'єднань з питань регулювання трудової міграції, протидії торгівлі людьми та викоренення дитячої праці; обговорення проекту Посібника МОП "Роль роботодавців у регулюванні трудової міграції, протидії торгівлі людьми та викорененні дитячої праці"; обговорення плану проведення навчання для об'єднань роботодавців з цих питань у регіонах.

З урахуванням пропозицій учасників тренінгу протягом 2007 року за фінансування Проекту МОП "Протидія торгівлі людьми за допомогою інструментів ринку праці" у співпраці з ВАР, КРУ і ФРУ були проведені 3 міжобласні тренінги для роботодавців, у яких взяли участь близько 60 учасників – роботодавці та представники їхніх об'єднань із 13 областей. Вони були проведені на базі Навчального посібника МОП, який був доопрацьований з урахуванням пропозицій учасників.

З метою деталізації та змістовного наповнення заходів з запобігання неврегульованій міграції і торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці, у 2007 році був підготовлений та виданий навчальний посібник "Діяльність роботодавців та їхніх об'єднань у попередженні неврегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та ліквідації дитячої праці".

У Навчальному посібнику МОП розглянуті можливі дії роботодавців та їхніх організацій у вирішенні проблем неврегульованої міграції, протидії торгівлі людьми і ліквідації дитячої праці в Україні. Проаналізовані причини та наслідки цих явищ, міжнародна та вітчизняна нормативно-правова база щодо регулювання трудової міграції і захисту прав працівників-мігрантів, співробітництво з міжнародними організаціями та містяться довідкові матеріали з означених питань.

Семінар

"Роль роботодавців у збереженні трудових ресурсів та стимулюванні внутрішньої зайнятості як альтернативи трудовій еміграції з України"

Посібник був представлений на підсумковому семінарі для роботодавців у лютому 2008 року, під час якого обговорювався досвід роботодавців, напрацьований на місцях після проведення тренінгів у 2007 р та рекомендації щодо подальших дій роботодавців. Одна з них стосується вивчення успішної практики в Україні в сфері забезпечення гідної праці і стимулювання внутрішньої зайнятості.

ПІЛОТНИЙ ПРОЕКТ МОП у ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

В рамках Проекту МОП з листопада 2003 р. у Чернівецькій області реалізується **Пілотний проект із напрацювання системи роботи з виявлення і надання допомоги жінкам – потенційним і фактичним постраждалим від торгівлі людьми у професійному навчанні, працевлаштуванні та провадженні підприємницької діяльності.**

Передбачувалося надання такої допомоги щонайменше **40-80 жінкам із цільової групи.**

Чернівецька область

Територія – 8,1 тис. км.

Населення – 908 тис. осіб

в т.ч. сільське – 535 тис.

Економічно активне населення – 401 тис. осіб

Районів – 11,

Міст – 11

Сільських населених пунктів, смт – 1509

Валовий регіональний продукт в розрахунку на одну особу – 5163 грн. (2004 рік).

Рішення обрати саме Чернівецьку область базувалося на аналізі даних про стан ринку праці в області, зокрема даних про становище жінок. Так, у 2002 р. рівень безробіття в області був найвищим в Україні (16% економічно активного населення), а рівень зайнятості серед жінок – найнижчим (43,2%). За іншими соціально-економічними показниками становища жінок, такими як рівень середньомісячної зарплати, рівень безробіття, середня тривалість незайнятості, частка зневіреного працездатного населення, область також мала невтішні показники, що було загалом типовим для західного регіону України. За оцінками експертів, кількість мешканців Чернівецької області, які виїхали на заробітки за кордон, складала на той період 170–200 тис. осіб, що становило близько 20% усього населення області та третину населення працездатного віку.

Завдання в рамках Пілотного проекту у Чернівецькій області:

1. Напрацювати механізм виявлення жінок – потенційних і фактичних постраждалих від торгівлі людьми, шляхи залучення жінок із цільової групи до програм професійного навчання, працевлаштування та сприяння започаткуванню ними підприємницької діяльності.
2. Визначити механізм співпраці і координації діяльності партнерських сторін.
3. Поширити напрацьований механізм та інструменти роботи на інші регіони України таким чином, щоб робота з попередження торгівлі жінками і надання послуг із соціально-економічної реінтеграції постраждалих від торгівлі людьми набула системного характеру.
4. Визначити корисність мікрокредитування жінок із цільової групи для започаткування підприємницької діяльності з точки зору попередження торгівлі людьми і соціально-економічної реінтеграції постраждалих від торгівлі людьми.

Головною метою передбачених завдань було надання дієвої допомоги жінкам – потенційним та фактичним постраждалим від торгівлі людьми.

Необхідно відзначити, що хоча Пілотний проект орієнтований на цільову групу жінок, напрацьовані механізми попередження зовнішньої нерегульованої трудової міграції та протидії торгівлі людьми стали застосовуватися в роботі і з жінками, і з чоловіками

Партнери в рамках Пілотного проекту

На початку реалізації проекту були визначені партнери, їхні функції, а також було розроблено та погоджено механізм роботи з жінками, що входять до цільової групи Пілотного проекту, та координації роботи партнерських сторін.

Чернівецька обласна служба зайнятості

Чернівецька обласна служба зайнятості (ЧОСЗ) є структурною ланкою державної служби зайнятості України. Вона складається з 13 базових центрів зайнятості: 11 районних і 2 міських, підпорядкованих обласному центру зайнятості. Мета її діяльності – реалізація державної політики зайнятості населення, професійної орієнтації, підготовки і перепідготовки, працевлаштування та соціальної підтримки тимчасово непрацюючих громадян.

Різноманітні послуги обласної служби зайнятості у 2003 році отримали більше 76 тис. осіб. В тому числі, за сприянням у працевлаштуванні впродовж року до служби зайнятості звернулося понад 41 500 осіб, тобто більше 10% економічно активного населення області.

Чернівецьке обласне громадське молодіжне об'єднання "Сучасник"

ЧОГМО "Сучасник" займається проблематикою торгівлі людьми з 1999 року. Серед загальних послуг організації є:

- тренінги із попередження торгівлі людьми,
- індивідуальне консультування, юридичні консультації та супровід в суді,
- психологічне консультування, соціальний супровід та медичне консультування (для постраждалих),
- навчання, направлення та переадресація потенційних і фактичних постраждалих від торгівлі людьми з метою працевлаштування та економічної самореалізації в Україні,
- розшук зниклих за кордоном та їх повернення,
- проведення публічних заходів та виготовлення і розповсюдження рекламної-інформаційної продукції з питань протидії торгівлі людьми.

"Сучасник" входить в мережу неурядових організацій Міжнародної організації з міграції.

Чернівецький бізнес-центр

Чернівецький бізнес-центр створений 20 травня 1999 р. у рамках Проекту Сприяння Підприємництву Міжнародної Фінансової Корпорації в Україні за фінансування Агентства з міжнародного розвитку США. Основною метою діяльності бізнес-центру є допомога малому та середньому бізнесу, направлена на підвищення ефективності роботи, збільшення прибутковості та сприяння розвитку підприємств, поліпшення економічної ситуації в регіоні. Бізнес-центр також пропонує послуги у пошуку бізнес-партнерів (в Україні та за її межами) з метою збільшення обсягів виробництва підприємств малого та середнього бізнесу м. Чернівці та області.

Чернівецька філія ПриватБанку

Заснований 1992 року, КБ ПриватБанк є банком, що динамічно розвивається і займає провідні позиції на фінансовому ринку України. На 01.01.06 кредитний портфель банку складає понад 16 млрд. грн., в тому числі кредити фізичним особам – понад 6 млрд. грн. Послугами ПриватБанку користується понад 23% населення України. Чернівецька філія ПриватБанку має відділення у всіх районах області, що забезпечує доступність послуг цільовій групі в рамках Пілотного проекту.

Механізм роботи з особами, що входять до цільової групи Пілотного проекту МОП (Чернівецька область)¹

¹ За даними Чернівецької обласної служби зайнятості, у 2006 році на одну вакансію, що з'являлася, приходилося в середньому 13 безробітних, причому у сільськогосподарському секторі ця цифра була значно вище – 87 безробітних на одне вільне робоче місце. В деяких містах та районах області навантаження на одне вільне робоче місце становило 150–200 осіб і вище. Тобто можливості працевлаштуватися за наймом у незайнятих майже не було в зв'язку з майже цілковитою відсутністю вільних робочих місць.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПАРТНЕРСЬКИХ УСТАНОВ З ПИТАНЬ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У ході впровадження проекту були проведені семінари, тренінги для представників центрів зайнятості та інших партнерів у Чернівецькій області, з метою підвищення рівня обізнаності учасників про трудову міграцію, проблему торгівлі людьми і особливі потреби жінок, які є потенційними і фактичними постраждалими від торгівлі людьми.

Семінар "Використання методики модульного навчання безробітних", жовтень 2004 р.

Мета: передача навчальним закладам в області методики модульного навчання і забезпечення модульними навчальними пакетами з робітничих професій.

Семінар був проведений за експертної підтримки Українського міжгалузевого центру модульного навчання. У якості слухачів було залучено 27 викладачів 17 навчальних закладів Чернівецької області, де проходять навчання безробітні за направленням центрів зайнятості.

Проект забезпечив Чернівецький обласний центр зайнятості навчальними модульними пакетами за 19 професіями (17 екземплярів кожний). Модулі були відібрані за професіями, погодженими із ЧОЦЗ з урахуванням нинішнього і очікуваного попиту на робочу силу і перспективи розвитку регіону.

Навчальний семінар

"Методи роботи Державної служби зайнятості, місцевих органів влади та соціальних партнерів у запобіганні торгівлі жінками", грудень 2004 р.

Мета: ознайомити учасників із проблемою торгівлі людьми, показати її зв'язок із трудовою міграцією та з'ясувати особливі потреби жінок, які є фактичними або потенційними постраждалими від торгівлі людьми, визначити порядок ідентифікації жінок із уразливих груп і надання їм послуг із професійного навчання, працевлаштування та започаткування підприємницької діяльності.

Учасники семінару напрацювали інструменти для ідентифікації жінок - потенційних постраждалих від торгівлі людьми, визначили шляхи співпраці урядових структур і громадських організацій у контексті протидії торгівлі людьми.

Тренінги

"Можливості служби зайнятості в превентивній та реабілітаційній роботі в контексті протидії торгівлі людьми"

Три таких тренінги були проведені для представників усіх районних центрів зайнятості Чернівецької області у співпраці з ЧОГМО "Сучасник" у квітні 2005 року.

Мета: Сформувати навички проведення співбесід із жінками, які можуть належати до цільової групи проекту, відпрацювати процедуру реєстрації таких випадків з метою забезпечення належної і адекватної підтримки таким жінкам.

Завдяки виконанню практичних вправ учасники з усіх 13 базових центрів зайнятості Чернівецької області удосконалили навички роботи з жінками із цільової групи з використанням попередньо розробленого опитувальника.

Тренінг

"Удосконалення і розширення спектру послуг Державної служби зайнятості з метою попередження торгівлі людьми", червень 2006 р.

Мета: Обмін досвідом з виявлення і надання послуг жінкам, що належать до категорії потенційних постраждалих від торгівлі людьми, а також надання допомоги жінкам, що є фактичними постраждалими, між представниками Чернівецького, Волинського, Львівського, Хмельницького обласних центрів зайнятості. Вивчення особливостей надання психологічної й інформаційної підтримки населенню і технік консультивання населення щодо законного виїзду за кордон з метою працевлаштування, відпрацювання навичок, необхідних для проведення такої роботи з цільовою групою жінок.

В цілому, в рамках Пілотного проекту у Чернівецькій області було проведено 6 семінарів та тренінгів для більш ніж 100 представників центрів зайнятості області та інших установ.

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ З ЖІНКАМИ ІЗ ЦІЛЬОВОЇ ГРУПИ В РАМКАХ ПІЛОТНОГО ПРОЕКТУ

Спеціалісти Чернівецької обласної служби зайнятості, після проходження навчальних семінарів та отримання інформаційної і методологічної підтримки в рамках проекту МОП, з 2005 року розпочали роботу з виявлення жінок, що належать до групи потенційних постраждалих від торгівлі людьми. У співпраці із представниками ЧОГМО "Сучасник" спеціалісти ЧОСЗ розробили опитувальник, який в подальшому став цінним інструментом для ідентифікації жінок із цільової групи і надання необхідних послуг.

Так, станом на 1 січня 2008 року було виявлено **2 785** таких жінок. Після визначення їх потреб на основі анкети "Професійні перспективи особи", персональних зустрічей з жінками, їм були надані послуги, зокрема:

- професійна орієнтація;
- професійне навчання;
- консультування про можливості працевлаштування в Україні;
- підбір прийнятної роботи;
- працевлаштування;
- залучення до підприємництва і виплата одноразової допомоги по безробіттю для заняття підприємницькою діяльністю;
- інші послуги державної служби зайнятості;
- отримали позики за проектом мікрокредитування МОП.

Таким чином, більшості з цих жінок було надано можливості для отримання доходів в Україні як економічної альтернативи трудовій міграції.

За даними ЧОГМО "Сучасник" з 2004 по 2007 р. виявлено **70 жінок**, що постраждали від торгівлі людьми, а також **580 жінок**, що належать до категорії потенційних постраждалих. Всі жінки отримали консультації у ЧОГМО "Сучасник" та були направлені на консультацію та для отримання послуг до центрів зайнятості.

Протягом 2006–2007 років із **669 жінок**, які звернулися до співробітників ЧОГМО "Сучасник" за інформацією про працевлаштування за кордоном, після проведених з ними співбесід щодо ризиків нерегульованої міграції і торгівлі людьми **508** прийняли рішення розглянути альтернативні можливості отримання доходу в Україні, в тому числі за сприяння центрів зайнятості. **161 жінка** підтвердила свій намір виїхати за кордон, однак важливо, що вони були поінформовані про правила безпечної поведінки і процедури законного працевлаштування за кордоном.

Досвід, напрацьований у Чернівецькій області, став цінним матеріалом для розробки загальнодержавної стратегії з попередження нерегульованої зовнішньої трудової міграції, протидії торгівлі людьми та надання допомоги постраждалим. Цей досвід також був покладений в основу розробки системи заходів державної служби зайнятості у цьому напрямку і став важливим компонентом національного механізму перенаправлення потенційних і фактичних постраждалих від торгівлі людьми.

Важливо відзначити, що хоча в рамках проекту передбачалося виявити лише 80–100 жінок із цільової групи і надати їм можливості пройти професійне навчання з метою подальшого працевлаштування або започаткування підприємницької діяльності, завдяки співробітництву з ЧОСЗ і наданню послуг жінкам за рахунок Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, було надано допомогу значно більшій кількості осіб.

ПРОГРАМА МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В РАМКАХ ПІЛОТНОГО ПРОЕКТУ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

В останні роки у світлі інтенсивної трудової еміграції населення України постало актуальне питання збереження людського і трудового потенціалу країни шляхом створення стимулів до внутрішньої зайнятості і самозайнятості – особливо для регіонів з надлишковою пропозицією робочої сили, до яких відноситься Чернівецька область¹.

У другій фазі Проекту МОП із запобігання торгівлі жінками з України у Чернівецькій області, у 2006 р. механізм роботи з жінками із цільової групи був доповнений програмою пільгового мікрокредитування для започаткування підприємницької діяльності. Підтримка підприємницьких ініціатив розглядалася як інструмент попередження трудової еміграції населення, особливо у тих районах Чернівецької області, де обмежені можливості найманої праці.

Огляд ситуації у сфері кредитування підприємницької діяльності в Україні

В Україні у сфері кредитування підприємницької діяльності діють програми кредитування на розширення підприємницької діяльності, що вже започаткована і успішно діє в середньому 6 місяців. Такі послуги пропонуються практично всіма банками, кредитними спілками. Заслугує на увагу програма Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва "Часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами, що надаються суб'єктам малого та середнього бізнесу на реалізацію інвестиційних проектів". Це є суттєвою підтримкою для осіб, які мають намір розширювати свою діяльність.

Однак при цьому обмеженими залишаються можливості залучення коштів особами, що мають намір *започаткувати* власну справу. Фактично у секторі фінансової підтримки підприємців-початківців представлена лише програма державної служби зайнятості – одноразова допомога по безробіттю на започаткування власної справи. Вона доступна особам, що звернулися до центру зайнятості і отримали статус безробітного та для яких відсутня можливість працевлаштування на підходящу роботу у своїй місцевості.

За даними державної служби зайнятості, у 2007 році допомогу по безробіттю виплачено одноразово для організації підприємницької діяльності 25,5 тисячам безробітних.

Крім виплати одноразової допомоги, центри зайнятості проводять діагностику клієнтів ЦЗ на схильність до підприємницької діяльності, забезпечують навчання основам підприємницької діяльності за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та проводять оцінку розроблених бізнес-планів за відповідними критеріями. Центри зайнятості також спроможні надавати консультації з питань розвитку підприємництва особам, що вже розпочали за їхньої підтримки підприємницьку діяльність, або ж рекомендувати відповідні установи для отримання фахових консультацій. Однак не завжди розмір одноразової допомоги по безробіттю є достатнім, щоб мати можливість розпочати власну справу лише за її рахунок.

Програма мікрокредитування стала важливим доповненням заходів служби зайнятості з підтримки підприємницьких ініціатив безробітних.

---

¹ За даними Чернівецької обласної служби зайнятості, у 2006 році на одну вакансію, що з'являлася, приходилося в середньому 13 безробітних, причому у сільськогосподарському секторі ця цифра була значно вище – 87 безробітних на одне вільне робоче місце. В деяких містах та районах області навантаження на одне вільне робоче місце становило 150–200 осіб і вище. Тобто можливості працевлаштуватися за наймом у незайнятих майже не було в зв'язку з майже цілковитою відсутністю вільних робочих місць.

Партнери Проекту МОП в рамках програми мікрокредитування

- Головним партнером виступає Чернівецька обласна служба зайнятості.
- Навчальні установи, що надають послуги з навчання безробітних основам підприємницької діяльності.
- Неурядові організації, що можуть надавати консультації і здійснювати супровід початківців на перших етапах становлення власної справи.
- Чернівецька філія ПриватБанку, що видає кредити підприємцям-початківцям за пільговими ставками.

Цільова група населення

Можливостями мікрокредитування можуть скористатися жінки віком від 18 років, які належать до цільової групи в рамках проекту і задовольняють такі критерії:

- 1) звернулися до центрів зайнятості,
- 2) отримали статус безробітного,
- 3) виявили бажання розпочати підприємницьку діяльність і успішно пройшли відповідне тестування,
- 4) пройшли навчання основам підприємницької діяльності за направленням центру зайнятості,
- 5) розробили і успішно захистили бізнес-план.

Мікрокредит МОП може доповнювати, але не обов'язково, одноразову допомогу по безробіттю для заняття підприємницькою діяльністю.

Схема мікрокредитування

Міжнародна організація праці створила гарантійний фонд у розмірі 40 000 дол. США, який розміщений у Чернівецькій філії ПриватБанку. Кошти знаходяться на депозитному рахунку із зниженою відсотковою ставкою (1%). Завдяки цьому банк знижує відсоткову ставку на кредит (5% у дол. США), який видає з власних коштів. Гарантійний фонд МОП виступає в якості застави на 80% від суми залишку за кредитом, решта суми кредиту забезпечується за рахунок застави майна позичальника.

Розмір одного кредиту становить від 500 до 2500 дол. США. Кредит видається на термін до 18 місяців. У разі неповернення кредиту піднімається питання щодо використання коштів гарантійного фонду для погашення заборгованості позичальника перед банком. За 2 роки впровадження проекту такої ситуації не виникало.

Переваги механізму мікрокредитування:

- механізм задовольняє потребу підприємців-початківців у дешевих кредитних ресурсах;
- кредити можуть доповнювати одноразову допомогу, що розширює можливості державної служби зайнятості у підтримці підприємницьких ініціатив безробітних;
- умова кредитування, а не видачі безповоротного гранту, та забезпечення суми кредиту заставою майна позичальника зумовлюють відповідальне ставлення позичальників до прийняття рішення щодо започаткування власної справи, навчання, написання бізнес-плану і ведення підприємницької діяльності;
- умови надання кредиту максимально наближені до реальних процедур у сфері фінансових послуг, що усуває тепличні умови і нездатність початківців у подальшому вирішування проблем, що можуть виникати;
- організація власної справи часто залишається єдиною можливістю мати зайнятість у районах/селах, де немає роботи;
- Гарантійний фонд МОП працюватиме після завершення проекту;
- принцип застави за рахунок гарантійного фонду дає можливість багаторазового використання коштів порівняно із принципом надання грантів чи відшкодування процентної ставки за кредитами, встановленої банками, із державного бюджету;

- підприємці-початківці, які взяли участь у проекті мікрокредитування, можуть скористатися або вже скористалися традиційними банківськими програмами кредитування на розширення підприємницької діяльності, а також можуть долучитися до програми Держкомпідприємництва "Часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами, що надаються суб'єктам малого та середнього бізнесу на реалізацію інвестиційних проектів";
- жінки, що мали намір виїжджати за кордон, отримали альтернативну можливість отримання доходів в Україні.

З 2006 року мікрокредити отримало 25 жінок, 23 із них успішно розвивають свою справу. Погашення кредитів і відсотків за кредитами здійснюється без порушення графіків. За рахунок Гарантійного фонду розміром 40 000 дол. США уже видано кредитів на загальну суму 52 000 дол. США.

Елементи програми мікрокредитування, що потребують удосконалення

Виходячи з досвіду роботи, виконавцями проекту були визначені елементи механізму мікрокредитування, що потребують уваги з метою підвищення його ефективності:

- до цільової групи важливо включити і чоловіків;
- навчання слід зробити більш комплексним за рахунок включення компонентів з психології, формування позитивного мислення, лідерських навичок, засвоєння техніки комунікацій і ведення переговорів, фінансової грамотності тощо.
- важливим є супровід і консультування підприємців-початківців протягом принаймні першого року становлення діяльності. Доречним було б організувати регулярні візити і/або зустрічі "молодих" підприємців для обговорення проблем і успіхів, стимулювання до подальшого навчання, на яких вони могли б не тільки обмінюватися досвідом, але й психологічно підтримувати одне одного.
- важливо передбачити можливість відтермінування повернення кредиту і виплати нарахованих відсотків (особливо це актуально для бізнесу діяльності у сфері сільського господарства).

Деякі успішні історії жінок із цільової групи, які отримали мікrokредит в рамках Пiлотногo проєкту МОП

Дідик
Лариса Аникіївна

Сокирянський район Чернівецької області

Вид діяльності:
садівництво, вирощування та реалізація овочів і фруктів

Як це було...

"Працювала бухгалтером у сільській раді. Однак у зв'язку із зміною керівника довелося залишити роботу. Давно думала про те, щоб зайнятися садівництвом. Родюча земля дає можливість збирати хороший урожай яблук і груш. Та грошей на закупівлю саджанців не вистачало. Тому збиралася їхати за кордон. Однак дуже вчасно дізналася у районному центрі зайнятості, де стояла на обліку, про можливість отримати кредит в рамках Проєкту МОП.

Пройшла навчання з підприємництва, захистила бізнес-план перед кредитним комітетом. Отримала кредит 1300 дол. США і близько 2000 грн. від центру зайнятості як одноразову допомогу по безробіттю. На отримані кошти купила саджанці і добрива. Зараз молодий сад укріплює своє коріння. Уже у наступному році очікую, що він принесе добрий врожай.

Можу дати пораду жінкам – майбутнім підприємницям: не бійтеся розпочинати, не бійтеся праці. Як говориться, «хто не ризикує, – той не п'є шампанського». Не варто їхати за кордон, а шукайте можливості тут, не відривайтеся від родини!"

Ліханова Олена Вікторівна

Хотинський район
Чернівецької області

Вид діяльності:
виготовлення кованих виробів

Як це було...

"У мене хороша родина, добрий і роботящий чоловік, донька – красунечка. Живемо із свекром і свекрухою. Вони мені як рідні батьки... Та були проблеми з роботою, у селі її не так просто отримати. Чоловік поїхав у Росію на заробітки.

Займався ковальством. Заробляв непогано, та весь час був далеко від родини, скучали за ним. Вже не знала, що робити, він там... я тут... Сім'я мало не розпалася. Думала і я податися до Росії. Та в районному центрі зайнятості, де стояла на обліку, як безробітна, узнала про те, що можна отримати одноразову допомогу по безробіттю на започаткування власної справи, а ще МОП видає кредити. Поговорила з іншими жінками, які були в центрі, серед них були ті, що скористалися такою можливістю і були тим задоволені. І я вирішила спробувати.

Довго думати, чим займатися, не довелося, адже чоловік щойно повернувся з Росії і горів бажанням займатися ковальством уже вдома. Досвіду набрався, робота подобається, привіз каталоги з ескізами виробів. Тож і вирішили взяти кредит на придбання станка.

Потренувалися на виробах для власного користування, потім знайшлося кілька клієнтів. Вони були дуже задоволені якістю роботи, тож радили своїм знайомими звертатися до нас. Так поступово почали надходити цікаві замовлення. Ми з чоловіком разом цим займаємося. Ескізи робимо, що важче, то робить чоловік, я легшу роботу виконую. Уже придбали автомобіль. Є плани і на інші придбання для себе...

Можу дати поради жінкам – майбутнім підприємницям: починайте! Не завжди буде легко, але воно того варте. Якщо боятися і нічого не робити, нічого й не вийде".

**Гимплюк
Людмила Михайлівна**
Сокирянський район
Чернівецької області
Вид діяльності:
вирощування свиней

Як це було...

"Я і мій чоловік Руслан спробували шукати кращої долі за кордоном. Однак, успіху такі пошуки не принесли. Повернулися додому, треба чимось займатися, щоб мати гроші. Звернулася за порадою до неурядової організації "Сучасник" у місті Чернівці.

Там порадили звернутися до центру зайнятості. Але знайти роботу було складно навіть за допомоги центру, тому там запропонували пройти навчання підприємництву.

Пройшла навчання, написала бізнес-план і отримала кредит МОП на вирощування і реалізацію свиней. Як у будь-якій роботі, є певні труднощі, але все ж таки більше хорошого. Сім'я має заняття, що приносить дохід.

Поради жінкам-майбутнім підприємницям: найголовніше – вірити в себе. Бути впевненою – і успіх прийде".

**ЯКОВЕНКО
ЛІДІЯ ІВАНІВНА**

Сокирянський район Чернівецької області

Вид діяльності:
вирощування і реалізація троянд

Як це було...

"Довгий час працювала технологом на консервному заводі. Була хорошим спеціалістом, тому цінували. Однак завод збанкрутував, і роботу втратила. На селі роботи не було. Тому думала про виїзд за кордон. Але було страшно, адже дома залишається сім'я, діти. Не хотіла їх кидати. У районному центрі зайнятості дізналася про те, що можна отримати кредит на започаткування власної справи. Обмірковувала. Якщо на селі немає роботи, то єдиний вихід – займатися своєю справою. Тож за направленням центру зайнятості пройшла навчання з підприємництва. Захистила бізнес-план. Отримала кредит 2500 дол. США, доклала свої кошти, – і до роботи...

Тепер за хатою розкинувся цілий сад запашних троянд різного кольору. Дбаю про те, щоб квіти були свіжими і запашними. Тому завжди є бажанчі їх придбати. Діти постійно допомагають,

їм цікаво теж цим займатися. Тож ми умовно розділили ділянки і тепер кожен відповідає за свою, але роботу всю робимо разом, допомагаємо один одному. Але кожен може оцінити ефективність роботи за прибутками.

Можу дати пораду жінкам – майбутнім підприємницям: головне – почати. А для цього треба бути впевненою у собі. Важливо все продумати і зробити всі розрахунки перед тим, як брати кредит. Адже його треба повертати. Ніколи не впадайте в паніку. Якщо будете старанно працювати, то все буде гаразд!"

**БАЗИЛЮК МІЛА
ОЛЕКСАНДРІВНА**

Сокирянський район
Чернівецької області

Вид діяльності:
торгівля промисловими
та продуктовими
товарами

Як це було...

"У селі можливостей працевлаштуватися не було. Думала їхати до Італії, адже брат уже там, допоміг би. Та на кого залишити двох донечок, коли з чоловіком розлучилася? Батьки могли б доглядати, та дуже вже непокоїлися за мене і за те, що діти будуть без матері. Почали разом думати над тим. Звернулася до центру зайнятості, стала на облік, як безробітна. Потім дізналася, що у разі проходження навчання підприємництву і написання бізнес-плану можна отримати одноразову допомогу по безробіттю від центру зайнятості і кредит МОП. Відразу з'явилася підприємницька ідея – відкрити магазин харчових продуктів і промислових товарів, прямо на дворіщі біля хати. Батько був радий такому рішенню і зголосився допомагати у всьому.

Так і з'явився сімейний бізнес. Односельчани дуже задоволені, адже на селі був тільки один магазин аж на іншому краю села! А літнім людям, щоб дійти до нього, треба було кілька годин. Робота кипить, конкуренції практично немає, товар користується попитом. Кредит МОП уже повернула. Наскладала грошей, взяла кредит, і купила автомобіль, щоб товар возити. Плануємо взяти кредит на розширення підприємницькою діяльністю. Щаслива з того, що залишилася вдома з дітьми, серце за них не болять.

Поради жінкам-майбутнім підприємницям: нема чого їхати за кордон. Якщо є хороша ідея і бажання, то заробляти можна і вдома. Головне – не боятися; коли чого не знаєш – треба повчитися, – і до справи!"

**Сушинська Юлія
Дмитрівна**
Сторожинецький
район
Чернівецької області

Вид діяльності:
торгівля продуктовими
і промисловими
товарами

Як це було...

"Робота, яку мала, не задовольняла, адже на ту зарплату не проживеш. Звільнилася. Звернулася до центру зайнятості, але нової роботи не було. Почали думати з чоловіком, що робити. Наша хатина знаходиться недалеко від центральної дороги. Свекрушина – теж поруч. На дворі було вже збудоване невелике приміщення. Прийшла ідея зробити магазинчик. Трохи далі від нас сусіди відкрили магазин і кафе. Вони стали популярними, адже все необхідне можна купити, не виїжджаючи в центр на автобусі, водії часто зупиняються щось купити в дорогу або перепочити і попоїсти. Порахували, скільки треба грошей, щоб відкрити магазин. Своїх заощаджень не вистачало. Думала поїхати за кордон заробити стартовий капітал. З нашої області багато хто їздять, особливо до Італії. Та вчасно почули в центрі зайнятості, що можна пройти навчання підприємництву, отримати одноразову допомогу по безробіттю, а за програмою МОП видають пільгові кредити. Виконала всі умови для кандидаток на отримання кредиту, – і до роботи. Ми з чоловіком разом опікуємося магазином. З постачанням продуктів проблем немає. Однак конкуренція дещо відчувається, та і з дозвільними органами треба вміти домовлятися.

Кредит повертаємо вчасно. У ПриватБанку нас уже віднесли до категорії клієнтів №1: ті, хто не порушують графіка виплат і навіть достроково повертають кредит. Тож без проблем мали згоду на отримання кредиту за програмою ПриватБанку на розвиток своєї діяльності. Хочемо зробити літнє кафе...

Поради жінкам-майбутнім підприємцям:
коли маєш хорошу ідею, віриш в її успіх, то все вийде. Якщо чого не знаєш, то не зупиняйся і не опускай руки, а йди навчайся. В Україні теж можна заробляти гроші."

ЧОЛАК
НІНА МИХАЙЛІВНА

Хотинський район Чернівецької
області

Вид діяльності:
виращування
яблуневого саду

Як це було...

"Земля в Хотинському районі – найкраща для садівництва. Тут багато людей цим займаються. Яблука і груші – найсмачніші в світі, бо натуральні! Ми з чоловіком мали пай землі, тож треба було тільки грошей для придбання саджанців. Сусід вирощує саджанці різних сортів яблук і груш. Одна проблема – де взяти стартовий капітал. Робота за кордоном, це звичайно не погано, але коли діти малі, то серце тримає тебе поруч з ними. У центрі зайнятості дізналися про пільгові кредити на започаткування власної справи. Відсотки не такі, як у банку, можна не боятися. Тож вирішили з чоловіком брати... Уже мали перші яблучка на деревцях, але справжній урожай буде з часом, це сад для майбутнього. А поки що реалізуємо яблука зі старшого саду і в Києві в супермаркети, і в інші міста.

Поради жінкам-майбутнім підприємницям: ніж кидати дітей на довгий час і кожного дня думати про них, працюючи за кордоном, то краще розпочати свою справу тут, в Україні. Вона в майбутньому може стати і справою дітей, не тільки вашою!"

Дудка
Галина Олексіївна

Путильський район
Чернівецької області

Вид діяльності:
роздрібна торгівля продуктами харчування

Як це було...

Наш район – гірський, гарна природа, свіже повітря – чудове місце для відпочинку. А от з роботою не склалося. Працювала на побутокмбінаті, але його закрили. Залишилася без роботи. До районного центру далеко добиратися: шість кілометрів треба пішки пройти, а потім ще на автобусі їхати. Так довго не виїздиш. У центрі зайнятості, де стояла на обліку, дізналася про пільгове кредитування на започаткування власної справи. Порадилася з чоловіком. Загорілися ідеєю відкрити магазин у своєму селі. У нас при дорозі недалеко від школи і клубу був цегляний гараж. Свої гроші вклали в обладнання гаража під магазин. А кредит взяли на придбання товару. З товаром проблем немає, все привозять постачальники, дуже вигідно і зручно. Попит на продукти теж високий, адже людям не треба пішки ходити в сусіднє село. Це наша сімейна справа. Чоловік більше документами займається, домовляється з постачальниками, а я торгую в магазині. Зараз закінчуємо обладнання ще однієї кімнати, де розташоване кафе. Багато односельчан заходять пообідати, тож і готую страви смачні для відвідувачів. Діти під час перерви забігають за морозивом і цукерками. Спільна справа ще більше об'єднала сім'ю. Нещодавно відсвяткували 15 років подружнього життя. Добре, що залишилися разом, не роз'їхалися по інших країнах.

Поради жінкам-майбутнім підприємницям: кредит варто брати, але рішення, чим займатися, треба приймати виважено, все прорахувати. Адже кредит хоч і пільговий, але має бути повернутий.

**ОГДАНСЬКА
ТАМАРА МИХАЙЛІВНА**

Вижницький район
Чернівецької області

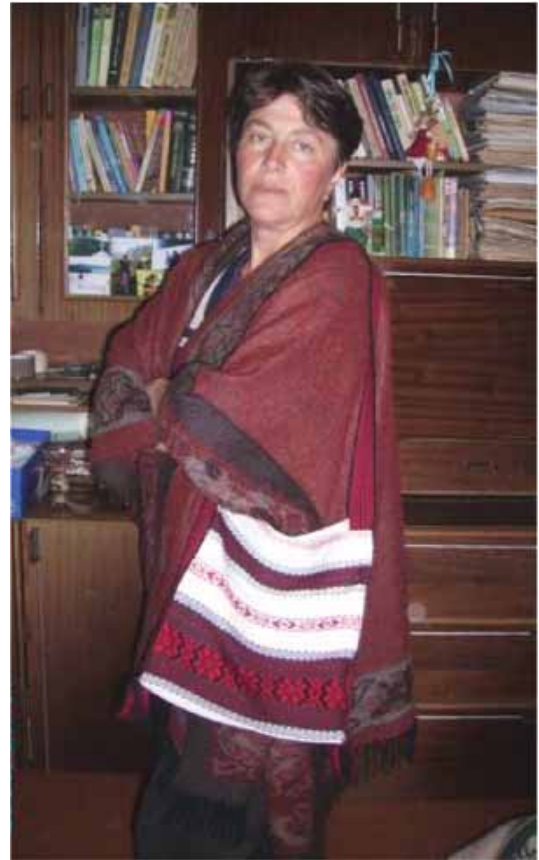
Вид діяльності:
народні промисли

Як це було...

Довгий час не могла працевлаштуватися. У центрі зайнятості, де стояла на обліку, дізналася, що можу отримати допомогу на започаткування власної справи. Підприємницька ідея з'явилася відразу – моє хобі. Адже я отримаю задоволення від виготовлення різноманітних виробів у народному стилі: вишиванки, аксесуари, сумки, прикраси тощо.

Завдяки одноразовій допомозі по безробіттю та кредиту від МОП діяльність, яка приносить мені задоволення, стала приносити мені і дохід. Вже маю ученицю, яка із задоволенням переймає мій досвід. Наші вироби популярні на виставках народних промислів та ярмарках по Україні і користуються попитом.

Поради жінкам – майбутнім підприємницям: подумайте, чим ви любите займатися і перетворіть це заняття у підприємницьку ідею!"

СОЛОТКА
МАРІЯ МИКОЛАЇВНА
Герцаєвський район
Чернівецька область

Вид діяльності:
вирощування і
реалізація свиней

Як це було...

Я працювала в місцевій школі у котельні. Але це робота сезонна. Тож після завершення опалювального сезону пішла у центр зайнятості, стала на облік. У нашому селі роботу не так просто знайти. Думала їхати до Італії на заробітки. З нашого села багато жінок подалися за кордон. Я довго вагалася, думала, чи їхати, чи ні. Адже у мене діти малі. Доні 8 років, син трохи старший. Як мені їх залишити? Переживала б за них день і ніч.

У центрі зайнятості мені сказали, що я можу пройти навчання підприємству, отримати одноразову допомогу по безробіттю. А ще можу отримати мікрокредит МОП із зниженими відсотками. Порадилася з чоловіком, що робити. Вирішили зайнятися вирощуванням свиней. У нашому селі є підприємство, куди можна їх потім здавати. То що ж довго думати? Порішили брати кредит... Справи пішли добре. Кредит уже повернули. Зараз хочемо брати кредит на розширення діяльності. Хочемо вирощувати більше свиней. А для них приміщення треба зробити. У банку сказали, що кредит такий дадуть, але трохи менше, ніж хотілося. Та нічого, справимося.

Я рада, що в мене була можливість взяти кредит. Я ж дітей не покинула! Як би вони без мене були? Нудьгували б я за ними, а вони за мною. Малі вони ще.

Поради жінкам-майбутнім підприємницям:

Не треба боятися брати кредити. Але треба відповідально поставитися до розроблення бізнес-плану, все прорахувати. Щоб було з чого і кредит повернути, і щоб на життя було, і на розвиток діяльності.

КАНТЕМІР
Юлія Дмитрівна
Кіцманський район
Чернівецька область

Вид діяльності:
дизайн і пошиття одягу

Як це було...

Недовгий час я працювала в Італії, у Мілані, в ательє з пошиття одягу. Для мене це був надзвичайно важливий і цікавий період мого життя, тому що я вже давно займалася пошиттям одягу. А працювати в Мілані, у місті де

створюється мода, ви самі розумієте, яка це вдача. Однак проблема була в тому, що працювала я там без трудової візи і контракту. Власниця ательє мені порадила повернутися до України, щоб оформити всі необхідні документи і приїхати знову. Так я і зробила. Повернулася з твердим наміром знову поїхати до Італії. Та якось дізналася про можливість отримати пільговий мікрокредит МОП на започаткування власної справи. Це для мене був шанс зробити своє хобі – пошиття одягу – діяльністю, що приносить дохід! Як я могла втратити таку можливість? Обставити склалася мені на користь. Вдалося орендувати приміщення під ательє за дуже помірною ціною. Це класні кімнати у колишній школі. Кімнати просторі, є де розмістити і швейні машини, місця для манекенів і для примірочної теж достатньо. Я дуже вдячна своєму другові, який з ентузіазмом взявся за ремонт кімнати. Я клопоталася про придбання необхідного устаткування...

Зараз замовлень від клієнтів вистачає. Вже найняла помічницю, працюємо разом. Думаю, що дуже скоро візьму на роботу іще кількох майстринь. Я щаслива з того, що отримала такий шанс.

Збираюся виходити заміж. Весільне плаття для себе буду шити сама!

Поради майбутнім підприємцям:

Саме головне в цій справі – мати ідею, яка гріє серце і надихає, яка може стати справою твого життя! А ще важливо, щоб якість послуг була на найвищому рівні. Адже один задоволений клієнт обов'язково порекомендує друзям звернутися саме до тебе. Тоді з клієнтами проблем не буде!

